

Identifying and Ranking Causal Conditions and Strategies for Earning Management in the Iranian Banking Industry

Shahla Abbaszadeh*

Received: 11/09/2020

Jamal Bahri Sales**

Accepted: 12/06/2021

Saeid Jabbarzadeh Kangarluei***

Younes Badavar Nahandi****

Abstract

The irreplaceable role of banking system as a strategic principle for implementing economic policies, the financial crisis in recent decades in banking industry, the major role of financial reporting in providing useful information for stockholders and its primary focus on income, and also the prevalence and powerful consequences of earning management allow accounting studies to survey banking industry. Due to the lack of qualitative studies, the paper aims to identify and rank incentives and tools for earning management in this industry. The methodology of this research is Fuzzy Delphi and Fuzzy Analytical Hierarchy Process using interview and questionnaire. For this purpose, 15 experts in this industry were interviewed; then, the questionnaires of Delphi and pairwise comparisons were given to 23 people who were active in preparation, analysis and auditing of financial statements of banks. The results showed that the effective causal conditions in earning management are as follows: factors based on the constant concern, human measures and personal profit, sufficiency and quality of standards and principles, and pressure of legal environment. Furthermore, the strategies for this phenomenon are as follows: real earning management, information submission management and accrual earning management. The analyses show that bank survival incentive, special managerial incentive, quality of accounting standards and legal incentive are the major influential factors in the earning management. Also, the major tools for earning management in banking industry of a country include: management of transactions in securities, the way of identifying deposit interest and loan loss provisions. This information could be useful for investors, the Central Bank, standard setters, inspectorate and auditors in performing effective and efficient auditing.

Keywords

Earning Management; Banking Industry; Causal Conditions; Strategies; Fuzzy Delphi Method; Fuzzy Analytical Hierarchy Process

JEL Classification: E58, G21, G28, M41, M48.

* PhD Student in Accounting, Department of Accounting, Urmia Branch, Islamic Azad University, Urmia, Iran. abbaszadeh65@gmail.com 0000-0001-7080-5929

** Associate Professor, Department of Accounting, Urmia Branch, Islamic Azad University, Urmia, Iran (Corresponding Author). j.bahri@iaurmia.ac.ir 0000-0002-1692-3294

*** Associate Professor, Department of Accounting, Urmia Branch, Islamic Azad University, Urmia, Iran. s.jabbarzadeh@iaurmia.ac.ir 0000-0001-6511-0700

**** Associate Professor, Department of Accounting, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran. badavarnahandi@iaut.ac.ir 0000-0001-5053-202x

10.30497/ifr.2021.239208.1543

20.1001.1.22518290.1400.10.2.9.6

دو فصلنامه علمی «تحقیقات مالی اسلامی»، سال دهم، شماره دوم (پیاپی ۲۰)، بهار و تابستان ۱۴۰۰

مقاله پژوهشی، صص. ۷۸۹-۸۳۰

شناسایی و رتبه‌بندی عوامل علی و راهبردهای مدیریت سود در صنعت بانکداری ایران

شهبلا عباس‌زاده* تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۶/۲۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۲۲

مقاله برای اصلاح به مدت ۲۰ روز نزد نویسندگان بوده است.

جمال بحری ثالث**

سعید جبارزاده کنگرلوئی***

یونس بادآورنه‌ندی****

چکیده

نقش بی‌بدیل نظام بانکداری به‌عنوان راهبردی اصولی برای اجرای سیاست‌های اقتصادی، وجود بحران‌های مالی چند دهه اخیر در صنعت بانکداری، نقش اصلی گزارشگری مالی در مجهز کردن ذی‌نفعان به اطلاعات مفید و تمرکز اولیه آن بر سود و همچنین میزان شیوع و پیامدهای قوی مدیریت سود، زمینه را برای ورود پژوهش‌های حسابداری به‌منظور بررسی صنعت بانکداری مهیا می‌نماید. با توجه به خلأ پژوهش‌های کیفی مرتبط با مدیریت سود در صنعت بانکداری، پژوهش حاضر انجام شده است. روش‌شناسی این پژوهش، دلفی فازی و فرایند تحلیل سلسله مراتب فازی با ابزار مصاحبه و پرسشنامه است. بدین‌منظور با ۱۵ نفر از خبرگان این صنعت مصاحبه‌هایی انجام گرفت و سپس پرسشنامه‌های دلفی و مقایسات زوجی در اختیار ۲۳ نفر از افرادی که در تهیه، تحلیل و حسابرسی صورت‌های مالی بانک‌ها فعالیت داشته‌اند قرار گرفت. نتایج نشان داد عوامل علی مؤثر بر مدیریت سود به ترتیب عبارتند از: عوامل مبتنی بر تداوم فعالیت، اقدامات انسانی و نفع شخصی، کفایت و کیفیت استانداردها و قوانین، فشار محیط قانونی. به‌علاوه راهبردهای این پدیده به‌ترتیب عبارتند از: مدیریت سود واقعی، مدیریت ارائه اطلاعات و مدیریت سود تعهدی. تحلیل‌ها نشان می‌دهد انگیزه بقای بانک، انگیزه خاص مدیریت، کیفیت استانداردهای حسابداری و انگیزه قانونی، عوامل اصلی تأثیرگذار بر مدیریت سود بوده و ابزارهای اصلی مدیریت سود در صنعت بانکداری کشور شامل مدیریت خرید و فروش اوراق بهادار، نحوه شناسایی سود سپرده و ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول است، این اطلاعات می‌تواند برای سرمایه‌گذاران، بانک مرکزی، استانداردها و گزارشگران، بازرسان و حسابرسان در اجرای حسابرسی‌های مؤثر و کارآمد مفید واقع شود.

واژگان کلیدی

مدیریت سود؛ صنعت بانکداری؛ عوامل علی؛ راهبرد؛ روش دلفی فازی؛ فرایند تحلیل سلسله مراتب فازی.

طبقه‌بندی JEL: E58, G21, G28, M41, M48

* دانشجوی دکتری حسابداری، گروه حسابداری، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران

abbaszadeh65@gmail.com

0000-0001-7080-5929

** دانشیار گروه حسابداری، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران (نویسنده مسئول)

j.bahri@iaurmia.ac.ir

0000-0002-1692-3294

*** دانشیار گروه حسابداری، واحد ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی، ارومیه، ایران

s.jabbarzadeh@iaurmia.ac.ir

0000-0001-6511-0700

**** دانشیار گروه حسابداری، واحد تبریز، دانشگاه آزاد اسلامی، تبریز، ایران

badavarnahandi@iaut.ac.ir

0000-0001-5053-202x

https://ifr.journals.isu.ac.ir/article_75748.html

مقدمه

در ایران بانک‌ها نقش ممتاز و پیشگامی در تأمین مالی، تجهیز منابع، مدیریت ریسک و به‌طور کلی واسطه‌گری وجوه بخش‌های مختلف اقتصادی برعهده داشته‌اند (ثقفی، دامغانیان، سیاح و خضوعی، ۱۳۹۶، ص. ۵۶). آسیب‌پذیری بخش بانکی به معنای آسیب‌پذیری اقتصاد، و توسعه و سلامت آن زمینه‌ساز تقویت و رشد توسعه اقتصادی بوده است (سلگی، ۱۳۹۷، ص. ۴۶۸؛ Seçme, Bayrakdaroglu & Kahraman, 2009). یکی از مشکلات اساسی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری، مشکل مطالبات معوق و تسهیلات وصول نشده آنها است. در حال حاضر، این موضوع با توجه به بانک‌محور بودن بازار مالی کشور، به یک چالش ملی مبدل شده است. اگرچه فضای کسب‌وکار و محیط کلان اقتصادی در ایجاد معوقات بانکی نقش داشته است، لیکن عدم نظارت دقیق و رفتارهای مدیریت در اتخاذ روش‌های متهورانه حسابداری برای شناسایی سود و ایجاد تصویر بهینه از وضعیت دارایی‌ها و بدهی‌های بانک‌ها نیز بر وضعیت فعلی آنها اثر قابل‌ملاحظه‌ای داشته است (نادی‌قمی، حاجی‌زاده و گمار، ۱۳۹۶، ص. ۱۳۲). گسترش حجم فزاینده مطالبات غیرجاری علاوه‌بر قفل شدن و انجماد منابع و کندی گردش نقدینگی در اقتصاد، کاهش اعتباردهی و عدم تخصیص بهینه منابع به هنگام اعطای تسهیلات به متقاضیان را به همراه دارد (عبادی و حسین‌خانی، ۱۳۹۸، ص. ۴۰۹). از طرفی، از ابتدای دهه ۹۰، بانک‌ها پیوسته شاهد تنزل توان درآمدزایی و درعین‌حال تشدید فشار بر هزینه‌های مالی خود بوده‌اند (حسن‌زاده و مشایخی، ۱۳۹۸، ص. ۳۷۲). واقعیتی که اکنون سیستم بانکی ایران را به‌طور کامل با مشکل‌های عدیده درگیر کرده و نتیجه‌ای جز انباشت سود و دارایی موهوم ندارد (بدری و زمان‌زاده، ۱۳۹۶، ص. ۶۲۷).

مدیریت سود^۱ در حوزه اعتباری و مالی می‌تواند به شدت مؤثر باشد، چراکه برآوردها در صنعت بانکداری بسیار مهم است (نوری‌پروجردی، سوری و اشرف‌گنجوئی، ۱۳۹۲، ص. ۱۶۸). نظریه‌پردازان مالی همواره در خصوص توانایی شرکت‌ها در مدیریت سود از طریق به‌کارگیری روش‌های حسابداری مؤثر بر ارقام تعهدی، دغدغه خاطر داشته‌اند. ارقام تسهیلات و ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول

(ذخیره زیان تسهیلات)^۲ حوزه اصلی پژوهش‌های مدیریت سود بانک‌ها محسوب می‌شود (حسن‌زاده و مشایخی، ۱۳۹۸، ص. ۳۷۲). اما شرکت‌ها استراتژی‌های متفاوتی را بسته به محیط عملیاتی و روش‌های حسابداری خود اتخاذ می‌نمایند. اکثر پژوهش‌های پیشین تنها به سنجش یک ابزار مدیریت سود پرداخته‌اند اما با توجه به مجموعه استراتژی‌های مدیریت سود، مدیران احتمالاً از چندین تکنیک به‌طور هم‌زمان استفاده می‌نمایند (ایمنی، رهنمای‌رودپشتی و بنی‌مهد، ۱۳۹۸، ص. ۳). در ضمن از آنجاکه موقعیت اقتصادی شرکت‌ها می‌تواند در انگیزه مدیران برای دست‌کاری سود اثرگذار باشد این احتمال وجود دارد که انگیزه‌های اعمال مدیریت سود در آنها متفاوت باشد (حجازی، آدم‌پیرا و بهرامی‌زیارتی، ۱۳۹۵، ص. ۷۳).

بانک‌ها به دلیل ساختار خاص مالی و همچنین محدودیت‌ها و نظارت‌های اعمال‌شده از سوی بانک‌های مرکزی، ممکن است انگیزه‌های متفاوتی برای مدیریت سود داشته باشند (Cheng, Warfield & Ye, 2011, p. 22). بنابراین این پژوهش به دنبال پاسخ به پرسش‌های زیر است:

۱) عوامل علی مؤثر بر پدیده مدیریت سود و راهبردهای این پدیده در صنعت بانکداری ایران کدام‌اند؟

۲) رتبه‌بندی عوامل علی و راهبردهای مدیریت سود در صنعت بانکداری ایران چگونه است؟

با عنایت به نقش بی‌بدیلی که نظام بانکداری به‌عنوان راهبردی اصولی در جهت اجرای سیاست‌های اقتصادی و حتی تقویت روابط اجتماعی و اخلاقی جامعه ایفا می‌کند، هرگونه اقدامی در جهت بهبود و ارتقاء کارایی سیستم بانکی، موجب خواهد شد که جریان پس‌انداز، سرمایه‌گذاری و تخصیص منابع، بهبود یابد و امکانات بالقوه، پراکنده و نهفته در کشور برای پیشرفت و رفاه عمومی به‌کار گرفته شود. سودهای گزارش شده همواره به‌عنوان یکی از معیارهای تصمیم‌گیری مالی، دارای اعتبار ویژه‌ای است و اغلب تحلیل‌گران مالی، سود را به‌عنوان یک عامل اساسی در بررسی‌ها و قضاوت‌های خود مدنظر قرار می‌دهند (بحری‌ثالث، ۱۳۹۶ ص. ۱۹۲؛ نیک‌بخت، قاسمی

و ایمانی‌برندق، ۱۳۹۹، ص. ۴). از طرفی مدیران مالی بانک‌ها برای ورود جریانات نقدی به بانک، به سودآوری به‌عنوان یک ابزار کلیدی توجه دارند؛ چراکه سودآوری، حاشیه امنیت برای مشتریان و سرمایه‌گذاران به‌وجود می‌آورد که افزایش اعتبار بانک را در طولانی‌مدت به همراه دارد و جریانات نقدی متعلق به سپرده‌گذاران را به سمت بانک گسیل می‌نماید (شیداییان، دولو و ورهرامی، ۱۳۹۷، ص. ۴۰۷). مدیریت سود با تأثیرگذاری بر محتوای اطلاعات منتشره شرکت‌ها، به‌طور غیرمستقیم تصمیمات سرمایه‌گذاران را تحت تأثیر قرار می‌دهد (مرادی، ۱۳۹۷، ص. ۱). باوجودآنکه پژوهش‌های فراوانی در زمینه مدیریت سود در شرکت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی صورت پذیرفته است، ولی بانک‌ها و مؤسسات مالی در این زمینه کمتر موردتوجه بوده‌اند (اسدی، ۱۳۹۶، ص. ۲۴۸؛ Abbas, 2018, p. 69).

اقتصاد مبتنی بر بانک در کشور، اهمیت سود و وجود بحران‌های مالی چند دهه اخیر در صنعت بانکداری، زمینه را برای ورود پژوهش‌های حسابداری به‌منظور بررسی این صنعت مهیا می‌نماید. باوجود انگیزه‌های متفاوت مدیران برای اعمال مدیریت سود در بانک‌ها و اثرات آن روی صنایع دیگر و اقتصاد کلان، لازم است انگیزه‌ها و ابزارهای مدیریت سود در صنعت بانکداری شناسایی و عوامل مؤثر بر این پدیده به‌منظور ارائه اطلاعاتی جهت تصمیم‌گیری بهتر استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی بانک‌ها موردبررسی قرار گیرد. از طرفی شناسایی انگیزه‌های مدیران برای اعمال مدیریت سود برای قانون-گذاران و حساب‌برسان که در تلاش برای محدود کردن رفتار فرصت‌طلبانه مدیران هستند، نیز مفید خواهد بود (عرب‌صالحی، باری و بهشور، ۱۳۹۶، ص. ۷۴). نوآوری پژوهش حاضر بررسی پدیده مدیریت سود در صنعت بانکداری با رویکرد کیفی و براساس روش دلفی فاز ۳ و فرایند تحلیل سلسله مراتب^۴ فاز ۴ است. نتایج این پژوهش مبانی نظری متون مرتبط با مدیریت سود در صنعت بانکداری را بسط داده و به‌ذی‌نفعان برای اتخاذ تصمیم‌های کارا کمک خواهد کرد.

۱. مبانی نظری و پیشینه پژوهش

مدیریت سود عبارت است از انتخاب رویه‌های حسابداری توسط مدیر (مدیریت سود مبتنی بر اقلام تعهدی^۵) و یا انجام اقدامات مؤثر بر سود همراه با ورود یا خروج وجه نقد (مدیریت سود واقعی^۶)، به قصد دستیابی به یک مبلغ مشخص از سود (بنی‌مهد، عربی و حسن‌پور، ۱۳۹۵ ص. ۳۸۸)؛ در این رابطه دو دیدگاه متضاد وجود دارد؛ اولی مدیریت سود فرصت‌طلبانه^۷ و زمانی اتفاق می‌افتد که مدیران با توجه به انعطاف‌پذیری در به‌کارگیری استانداردهای حسابداری، فرآیند تهیه و انتشار صورت‌های مالی را به شکلی طراحی می‌کنند که منافع شخصی بیشتری کسب نمایند و دومی مدیریت سود مبتنی بر کارایی^۸، که از انعطاف‌پذیری در جهت افزایش منافع سهامداران از طریق انتشار اطلاعات محرمانه و بااهمیت گام برمی‌دارند که به آن دیدگاه علامت‌دهی^۹ نیز می‌گویند. به‌طورکلی مدیریت سود با انگیزه‌های مختلفی صورت می‌گیرد از جمله نیاز به تأمین مالی (Romanus, Maher & Fleming, 2008, p. 389)، دستیابی به بازده سهام بالاتر (Ajinkeya, Bhojraj & Sergupta, 2005, p. 343; Matsunaga & Park, 2001, p. 313) افزایش قیمت در عرضه نخستین سهام^{۱۰} (ابراهیمی‌کردلر و حسنی آذردریانی، ۱۳۸۵، ص. ۱۸؛ Hughes, Schwartz & Fellingham, 1986, p. 41)، عدم تخلف قراردادهای بدهی (تقفی و بهارمقدم، ۱۳۸۷، ص. ۱۲۰؛ نوروش، سپاسی و نیک‌بخت، ۱۳۸۴ ص. ۱۷۴)، افزایش پاداش (خوش‌طینت و خانی، ۱۳۸۴، ص. ۱۲۸؛ Godfrey & Jones, 1999, p. 229) و انگیزه‌های درون شرکتی (Matsunaga & Park, 2001, p. 313). انگیزه‌های مشاهده شده برای مدیریت سود در صنایع غیرمالی قابل‌تعمیم به صنعت بانکداری است. به‌علاوه در صنعت بانکداری، مجموعه‌ای از محدودیت‌های دیگر وجود دارد که انگیزه‌هایی برای مدیریت سود، به‌عنوان یک راهبرد مستمر فراهم می‌نماید. در صورت نقض الزام کفایت سرمایه، بانک‌ها جریمه می‌شوند و ممکن است مجبور شوند فعالیت‌های وام‌دهی‌شان را متوقف نمایند. از طرفی انتظارات بازار براساس نسبت‌های کلیدی شکل می‌گیرد، از دست دادن این اهداف کلیدی می‌تواند به‌طور معکوس بر قیمت‌های سهام اثر بگذارد و منجر به کاهش سپرده‌های مشتریان و زیان واحد تجاری شود. بانک‌ها اغلب به‌منظور تقسیم سود،

مخصوصاً در مواردی که سهامداران آنان عمده باشند، تحت فشار هستند. نیاز به تقسیم سود و به‌طور متعاقب حفظ رویه تقسیم سود، محدودیت دیگری برای عملکرد مالی بانک است (نادی‌قمی، حاجی‌زاده و گمار، ۱۳۹۶، ص. ۱۳۴).

۱-۱. انگیزه‌های مدیریت سود

مطابق ادبیات پیشین، انگیزه‌های مدیریت سود در اصل به سیاست‌های هموارسازی سود، مخایره و مدیریت سرمایه برمی‌گردد که به‌ترتیب با این اهداف صورت می‌پذیرد: (۱) کاهش تغییرات سود خالص در طول سال‌های مالی؛ (۲) مخایره اطلاعات محرمانه درباره مقدار سودی که مدیریت فکر می‌کند شرکت قادر به دستیابی به آن در آینده است؛ (۳) افزایش مقدار سرمایه تا با الزامات قانونی سازگار باشد (Ceccobelli & Giosi, 2019, p. 196).

گبهارد و نووتنی-فارکاس^{۱۱} (۲۰۱۱) در مقاله‌ای با عنوان «پذیرش اجباری IFRS و کیفیت حسابداری بانک‌های اروپایی»، تشخیص دادند جریان درآمد باثبات، ممکن است برای درک مؤسسه با ریسک کمتر توسط سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان مفید باشد که منجر به قیمت‌های بالاتر سهام، هزینه‌های استقراض و هزینه سرمایه پایین‌تر می‌شود. اکثر پژوهش‌های مرتبط با بخش بانکی مربوط به هموارسازی سود است. تحت این رفتار، بانک‌ها ارقام تعهدی را برای به حداقل رساندن انحراف سود گزارش شده، انتخاب می‌کنند.

گرین‌والد و سینکی^{۱۲} (۱۹۸۸) در مقاله‌ای با عنوان «مفاد زیان وام بانکی و فرضیه هموارسازی درآمد: یک تحلیل تجربی»، نشان داده‌اند مدیران، سود را در تلاش برای کاهش ریسک ادراک شده سودهای بانکی، هموار می‌کنند.

کاناگارتنام، لوبو و ماتهیو^{۱۳} (۲۰۰۳) در مقاله‌ای با عنوان «مشوق‌های مدیریتی برای هموارسازی درآمد از طریق ذخایر زیان وام بانکی»، این فرضیه را مطرح می‌کنند که مدیران بانک‌ها هنگام نیاز، به‌دنبال تأمین مالی خارجی برای برآورده کردن مطالبات وام مشتری، سود را هموار می‌کنند. فرضیه هموارسازی سود در بخش بانکی اساساً با

بررسی ارتباط بین ذخیره زیان تسهیلات و سود عملیاتی قبل از دست‌کاری، بسط داده شده است.

جریان اصلی پژوهش‌ها، کالینز، شاکلفورد و والن^{۱۴} (۱۹۹۵)، لاون و مجنون^{۱۵} (۲۰۰۳)، گبهارد و نووتنی-فارکاس (۲۰۱۱)، شواهدی از هموارسازی سود را با در نظر گرفتن یک همبستگی شدید بین ذخیره زیان تسهیلات و سود قبل از مالیات و ذخیره زیان تسهیلات یافت نمودند. باین‌حال، احمد، تاکدا و توماس^{۱۶} (۱۹۹۹)، شواهدی از هموارسازی سود یافت نکرده‌اند.

دامنه مدیریتی دیگر، علامت‌دهی اطلاعات محرمانه در مورد سودهای قابل تحصیل شرکت در آینده است. این فرضیه اساساً با بررسی ارتباط بین ذخیره زیان تسهیلات و تغییر یک سال بعد در سود قبل از مالیات و ذخیره زیان تسهیلات بسط یافته است. کاناگارتنام، لوبو و یانگ^{۱۷} (۲۰۰۴)، کورسیو و حسن^{۱۸} (۲۰۱۵) نتیجه گرفتند مدیران بانک‌های تجاری از طریق ذخیره زیان تسهیلات درگیر علامت‌دهی می‌شوند که نشان می‌دهد سرمایه‌گذاران خصوصی می‌توانند افزایش در ذخیره زیان تسهیلات را به‌عنوان خبر خوب تفسیر نمایند. باین‌حال، احمد و دیگران (۱۹۹۹) شواهد کافی برای حمایت از فرضیه علامت‌دهی یافت نکردند.

مدیریت سرمایه هدفی است که به صنایع مشمول مقررات سخت اشاره می‌کند، در بخش بانکداری، قانون‌گذاران حداقل مقدار سرمایه را الزام می‌کنند تا محافظت در برابر عملیات ریسک‌پذیری فراهم شود. با توجه به پژوهش‌های قبلی، رابطه بین ذخیره زیان تسهیلات و نسبت کفایت سرمایه، پیش‌بینی واضحی از اثر همبستگی را نشان نمی‌دهد. احمد و دیگران (۱۹۹۹) همبستگی منفی را نتیجه گرفتند، درحالی‌که فونسکا و گونزالز^{۱۹} (۲۰۰۸) ارتباط مثبت معناداری پیدا کردند. گبهارد و نووتنی-فارکاس (۲۰۱۱) رابطه معناداری بین ذخیره زیان تسهیلات و نسبت سرمایه یافت نکردند.

به‌علاوه پژوهش‌ها نشان می‌دهد هدف از مدیریت سود در صنعت بانکداری کاهش مالیات و تأمین سرمایه‌های قانونی است. همچنین، اوراق بهادار سرمایه‌گذاری نیز یکی دیگر از انگیزه‌های مدیریت سود است (Öztürk Kılıç, Acar & Coşkun, 2014, p. 25).

۱-۲. ابزارهای مدیریت سود

آنچه از پژوهش‌های پیشین خارجی برمی‌آید، این است که در بیشتر موارد، مدیران بانک‌ها از ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول به عنوان ابزاری جهت مدیریت سود تعهدی استفاده می‌نمایند (Agarwal, Chomsisengphet & Liu, 2007; Asokan & Iftekhar, 2006; Beatty, Chamberlain & Magliolo, 1995; Beatty, Ke & Petroni, 2002; Ben Othman & Merseni, 2014; Curcio & Hasan, 2015; Kanagaretnam, Lim & Lobo, 2014; Kwak, Lee & Eldridge, 2009). حساس یگانه، کوهی و عبدی (۱۳۹۵) براین باورند که در ایران چون برآورد ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول، در اختیار مدیران بانک‌ها نبوده و مطابق با دستورالعمل صادره بانک مرکزی است، پس مدیریت نمی‌تواند از آن به عنوان ابزاری برای مدیریت سود استفاده نماید؛ اما در مقابل صفرزاده و جعفری‌منش (۱۳۹۸) عنوان می‌کنند در بند «ب» بخش ۴-۲ (طبقه مشکوک‌الوصول) دستورالعمل ابلاغی بانک مرکزی^{۲۰} تصریح شده است که چنانچه «شاخص‌های مالی مشتری از قبیل سودآوری و نقدینگی، از وضعیت مالی نامطلوب مشتری حکایت کند و تجزیه و تحلیل عملکرد وضعیت مالی وی حاکی از احتمال عدم ایفای تمام تعهدهای مشتری باشد» و حتی اگر بانک‌ها در ارزیابی وثایق تسهیلات به این نتیجه برسند که وثیقه حائز کیفیت لازم نیست، می‌توانند تمام یا بخشی از این تسهیلات را به طبقه مطالبات مشکوک‌الوصول انتقال دهند تا بیشترین نرخ ذخیره اختصاصی به آن اختصاص یابد. بنابراین، بانک‌های ایرانی نیز همچون سایر بانک‌ها می‌توانند در خصوص مواجهه با مشکلات اعتباری واقع‌گرایانه عمل کنند و زودتر وارد عمل شوند، یعنی زمانی که هنوز سود بانک در حد مطلوبی قرار دارد. علاوه بر ذخیره زیان تسهیلات، بانک‌ها سود خود را با استفاده از سایر اقلام تعهدی از جمله مطالبات مشکوک‌الوصول^{۲۱} نیز مدیریت می‌کنند (Collins, Shackelford & Wahlen, 1995; Moyer, 1990).

در صنعت بانکداری، پژوهش‌های مختلف (Cohen, Cornett, Marcus & Tehranian, 2014) شواهدی از شیوه‌های مدیریت سود واقعی را از طریق تحقق اختیاری سود یا زیان‌های اوراق بهادار ارائه داده‌اند. بتی و دیگران (۱۹۹۵، ۲۰۰۲) در پژوهش خود دریافته‌اند بانک‌ها سود را از طریق شناسایی سود و زیان اوراق بهادار

مدیریت می‌کنند که یک اقدام نسبتاً غیرقابل کنترل و حسابرسی نشده مدیریت اختیاری است. اگر مدیران برای افزایش یا کاهش سود، اقدام به فروش اوراق بهادار سرمایه‌گذاری نمایند متعاقباً محتملاً هست حساب‌برسان، ناظران یا سهامداران در تصمیم‌گیری با مشکل مواجه شوند. بنابراین، سود و زیان تحقق‌یافته اوراق بهادار راهکار دیگری فراهم می‌کند تا مدیریت بتواند سود را مدیریت نماید (Cornett, McNutt & Tehranian, 2009; Öztürk Kılıç, Acar & Coşkun, 2014).

یکی از تکنیک‌های مدیریت سود که در صنعت بانکداری در سطح بین‌الملل بسیار رایج است، زمان‌بندی فروش وثایق تملیکی و سرمایه‌گذاری در شرکت‌های خصوصی است. در طول دو دهه گذشته بسیاری از بانک‌ها سرمایه‌گذاری‌های خود را در شرکت‌های سهامی خاص و اموال غیرمنقول (از طریق تملیک وثایق وام‌ها) گسترش داده‌اند. بسیاری از بانک‌ها وام‌های خود را به مشتریانی ارائه می‌کنند که بتوانند به‌عنوان وثیقه، اموال غیرمنقولی را در اختیار بانک بگذارند. تصمیم به چنین سرمایه‌گذاری‌هایی، مخصوصاً در دارایی‌های که فاقد ارزش‌های مظنه شده توسط بازار هستند ممکن است به علت ملاحظات مدیریت سود باشد. از طریق زمان‌بندی انتخابی تحصیل و فروش دارایی‌هایی با ارزش‌های پنهان، بانک‌ها قادر به کنترل سود گزارش شده و سود انباشته از طریق ذخیره ارزش در سال‌های خوب و آزادسازی آن (از طریق فروش دارایی‌های واقعی) در سال‌های بد می‌شوند (شهریاری، ۱۳۸۹). وارفیلد و لاینسمیر^{۲۲} (۱۹۹۲) نیز دریافتند بانک‌ها برای مدیریت سود از فروش اوراق بهادار سرمایه‌گذاری استفاده می‌کنند. پژوهش‌های قبلی شواهدی را نشان می‌دهد که استراتژی بانک‌های سودآور برای به حداقل رساندن هزینه مالیاتی، فروش اوراق بهادار سرمایه‌گذاری زیان‌ده و نگهداری مابقی است، درحالی‌که استراتژی بانک‌هایی که زیان‌های انباشته دارند برعکس است (Ronen & Yaari, 2008). چنگ، لیو و اسکافر^{۲۳} (۱۹۹۶) نیز نشان می‌دهند از مشوق‌های حقوق صاحبان سهام، برای مدیریت سود در بانک‌ها استفاده می‌شود. همچنین نتایج پژوهش میشل^{۲۴} (۲۰۱۳) نشان می‌دهد شواهدی مبنی بر اینکه بانک‌های ادغام شده در هر سه سال قبل از ادغام، سود خود را مدیریت کرده‌اند وجود دارد.

۳-۱. مدیریت سود در بانکداری اسلامی

هدف اصلی بانک‌ها، چه بانک‌های اسلامی و چه بانک‌های متعارف، جذب سپرده‌ها و سرمایه‌گذاری مجدد آن سپرده‌ها برای کسب سود است (Zoubi & Al-Khazali, 2007, p. 500). در این راستا، حمدی و زراعی^{۲۵} (۲۰۱۲) دریافتند بانک‌های اسلامی نیز انگیزه‌هایی برای مدیریت سود برای دستیابی به اهداف خاص دارند. اولاً، برای اینکه اعتماد دارندگان حساب سرمایه‌گذاری به بانک‌های اسلامی از بین نرود، انگیزه زیادی دارند تا از منفی بودن سودشان جلوگیری نمایند. دوماً، افراد داخلی، مانند بانک‌های متداول، انگیزه بالایی برای پنهان کردن رفتار جایگزینی دارایی از طریق مدیریت سود دارند. سرانجام، بانک‌های اسلامی، مانند سایر بانک‌های متداول، مؤسسات شدیداً تحت نظارتی هستند که نسبت کفایت سرمایه، نسبت نقدینگی و غیره کاملاً برای آنها تنظیم شده است. بنابراین، مدیریت سود یکی از ابزارهای مدیریتی است که بانک‌های اسلامی ممکن است برای جلوگیری از نقض مقررات اتخاذ نمایند (Shen & Chih, 2005, p. 2696). همچنین اعتمادی و رحمانی (۱۳۸۸) با بررسی تجربه اخلاق در مدیریت سود به این نتیجه رسیدند که انگیزه مدیریت سود حائز اهمیت است. بدین معنی که مدیریت سود با انگیزه فرصت‌گرایانه، غیراخلاقی‌تر از مدیریت سود با انگیزه افزایش ارزش شرکت است. علاوه بر این روش مدیریت سود نیز با اهمیت است، به این صورت که روش دست‌کاری ارقام تعهدی از سایر روش‌ها غیراخلاقی‌تر بوده و سپس روش تغییر زمان‌بندی مبادلات اقتصادی است. روش تغییر در روش‌های حسابداری نسبت به دو روش دیگر میزان غیراخلاقی بودن کمتری دارد. در کل اسلام جایی برای ابهام باقی نمی‌گذارد و فرض می‌شود افراد، پایبند به سیستم اخلاقی که اسلام ارائه می‌کند، هستند. لذا ضرورتی برای مدیریت سود از منظر انتفاع‌طلبی و یا هر نیتی دیگر وجود ندارد. عقیده و ایمان در توضیح مدیریت سود اثر مضاعفی نسبت به هم دارند که با اصول اسلامی یک عامل تعیین‌کننده قوی هستند (پاک‌مرام، فتوحی عبدالحی و تقی‌زاده، ۱۳۹۴، ص. ۱۰۰).

به‌طور کلی اعمال مدیریت سود توسط برخی از حسابداران به‌عنوان اعمالی مشروع و درست (Parfet, 2000, p. 481) و توسط سایرین به‌عنوان اعمالی نامشروع تلقی شده

است (Elias, 2004, p. 84). برای مثال اعتمادی و دیگران (۱۳۸۹) با بررسی تأثیر ارزش‌های اخلاق شرکتی بر مدیریت سود، نشان دادند حسابداران در شرکت‌هایی با ارزش‌های اخلاقی بالا فعالیت‌های مدیریت سود را به‌عنوان فعالیت‌های غیراخلاقی درک می‌کنند. از نقطه‌نظر مدیریت سود، مدیران مسلمان ابتدا باید ایمان خود را با تغییر تفکر جاری خود تغییر دهند. این بدین خاطر است که تفکر یک عامل اساسی در تأثیرگذاری بر رفتار فرد است. درک زیان پاداش انگیزشی در آخرت، مدیران را به پرهیز از رویه‌های بد مدیریت سود شرکت‌ها وادار خواهد ساخت.

در مورد مدیریت سود احساس موردانتظار از یک مدیر اسلامی یک جواب منفی به انجام مدیریت سود فرصت‌طلبانه به خاطر نقض توافق بین مالکان شرکت و نمایندگان آنها خواهد بود. جزء دوم، دولت اسلامی است که به موجب آن قوانین باید به‌منظور محدود نمودن عمل متقلبانه در شرکت‌ها در کنار یک سیستم جزائی که عملکردهایش به‌عنوان حصاری از اقتصاد و ثروت ملت است، به تصویب برسد. این حاصل نمی‌گردد مگر با داشتن سیستم آموزشی اسلامی که نسلی تولید کند که به دکترین اسلامی احترام می‌گذارد و به آن پایبند است. گرچه عقیده رفتار افراد را متأثر می‌کند، نگرش فرصت‌طلبانه اغلب در فعالیت‌ها ارائه می‌شود. در این زمینه معمولاً باید مدیر درباره روز قیامت فکر نماید. به‌عبارت‌دیگر مفاهیم پاسخ‌گویی باید رفتار مدیران در هدایت تجارت و تصمیم‌گیری‌هایشان را شکل دهد (Normala & Demikha, 2011, p. 77). در مالزی عبدالرحمن و دیگران^{۲۶} (۲۰۰۵) تفاوت‌های بین مدیریت سود شرکت‌های با مدیریت یک فرد مسلمان و شرکت‌های تحت مدیریت یک فرد غیرمسلمان را که در بورس اوراق بهادار کوالامپور قرار داشتند را آزمون نمودند. مطالعه نشان داد که مدیریت سود توسط اکثریت مدیران مسلمان در شرکت تحت تأثیر قرار نگرفته است.

به‌علاوه براساس یافته‌های پژوهش طرفی (۱۳۹۹) بین مدیریت سود، اقلام تعهدی کل، جریان‌های نقدی عملیاتی، ناخالص دارایی‌های ثابت مشهود و بازده دارایی‌ها در دوره جاری با بانکداری اسلامی رابطه معنی‌داری وجود دارد. نتایج پژوهش سپاسی و حسنی (۱۳۹۵) نیز نشان داد سطح دین‌داری مدیران با مدیریت سود اقلام تعهدی رابطه منفی و در مقابل با مدیریت سود واقعی رابطه مثبت و معنی‌داری دارد. نتایج بیانگر این

است که مدیرانی با سطح دین‌داری بالاتر توجه ویژه‌ای به مدیریت سود واقعی نسبت به دست‌کاری ارقام تعهدی نشان می‌دهند. به عبارت دیگر، هنجارهای اجتماعی دینی مکانیزمی برای کاهش تضاد نمایندگی به وجود می‌آورد و همچنین زمانی که نظارت بیرونی بر روی شرکت‌ها کم است، به‌عنوان مکانیزمی برای نظارت بر رفتار گزارش‌گری شرکت‌ها عمل می‌کند. از این رو می‌توان بیان نمود که سطح باور دینی مدیران یکی از راه‌هایی است که می‌تواند برای شرکت ارزش‌آفرینی کند. در همین راستا، مونتنگرو^{۲۷} (۲۰۱۷) به بررسی دین‌داری و گزارش‌گری مالی شرکت‌ها در پرتغال بین سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۸ میلادی پرداخت. نتایج پژوهش وی نشان داد رابطه منفی و معنادار بین دین‌داری و مدیریت سود ارقام تعهدی وجود دارد و شرکت‌هایی که در نواحی با سطح بالاتری از دین‌داری قرار دارند کمتر درگیر مدیریت سود می‌شوند.

نتایج پژوهش کامیابی و حسن‌نتایج‌کردی (۱۳۹۷) نیز با پیاده‌سازی پنج اصل اسلامی، که به دنبال راه‌حلی برای مشکل مدیریت سود به وجود آمده توسط مدیران بودند، نشان داد اگر قصد (نیت) مدیران را بتوان از طریق آموزش رفتار مناسب (اخلاق) اصلاح کرد، در آن صورت می‌توان انتظار داشت که مدیران بیشترین تلاش و دانش خود (اجتهاد) را برای تضمین منافع ذی‌نفعان (مصلحت) به‌کار گیرند. این رویکرد می‌تواند یک راهکار مناسب برای کاهش مدیریت سود در شرکت‌ها باشد. به عبارت دیگر یک چارچوب از مفاهیم اسلامی و مسأله مدیریت سود طرح می‌نماید که راهنمایی برای نیت مدیران و همچنین رفتارهای آنان به‌سوی حالات بهتر باشد.

اما نتایج پژوهش‌های مختلف، شواهدی در مورد استفاده وسیع از مدیریت سود توسط بانک‌های اسلامی ارائه می‌دهد. زاهارا و ورونیکا^{۲۸} (۲۰۰۹) با استفاده از نمونه‌ای از بانکداری اسلامی در اندونزی در دوره ۲۰۰۴-۲۰۰۶ میلادی اظهار داشتند که در چندین بانک تجاری اسلامی، نشانه‌هایی از شیوه‌های مدیریت سود وجود دارد.

بسیاری از مطالعات موجود بررسی کرده‌اند که بانک‌های اسلامی، مدیریت سود را با تعدیل ارقام تعهدی انجام می‌دهند. به عنوان مثال با اجتناب از زیان و گریز از کاهش سود (Hamdi & Zarai, 2012, p. 88)، استفاده از ذخیره زیان تسهیلات غیرعادی (Saringat & et al., 2013,)، یا هموارسازی سود (Quttainah & et al., 2011, p. 203).

160 p). مطالعه‌ای دیگر نشان می‌دهد که مدیریت سود در بانک‌های اسلامی توسط فعالیت‌های واقعی نیز انجام می‌شود (Surifah, 2014, p. 74).

وافارتا و رستایننگدیه^{۲۹} (۲۰۲۰) پژوهشی با استفاده از ۶۳ گزارش مالی بانک‌های اسلامی در طول دوره ۲۰۱۳-۲۰۱۸ میلادی و با به‌کارگیری نمونه‌گیری هدفمند انجام دادند. این مطالعه نشان داد که مدیریت سود واقعی از طریق ایجاد سود عملیاتی و کاهش سود سهام توزیع شده انجام می‌شود؛ مدیریت سود واقعی بر مدیریت سود تعهدی تأثیر منفی می‌گذارد و مدیران براساس نتایج مدیریت سود واقعی در طول دوره مالی، مدیریت سود تعهدی را تنظیم می‌کنند. این یافته‌ها تئوری چشم‌انداز را تأیید می‌کند، به عبارتی در صورتی که سود تحقق‌یافته کمتر از سود موردانتظار باشد، مدیران برای دستیابی به سود هدف از دست‌کاری تعهدی استفاده خواهند کرد. پدمانتیو^{۳۰} (۲۰۱۰) نیز نشان می‌دهد که در صورت‌های مالی بانکداری اسلامی شیوه‌های مدیریت سود وجود دارد. در این پژوهش نتایج محاسبات میانگین کل اقلام تعهدی طی پنج سال این امر را اثبات می‌کند.

اما در ارتباط با مدیریت سود بانک‌های اسلامی در مقایسه با بانک‌های غیراسلامی نتایج قابل‌توجهی در دست است، برای مثال نوریانا^{۳۱} (۲۰۱۹) در می‌یابد که بانک‌های اسلامی مدیریت سود کمتری انجام می‌دهند. نتایج پژوهش وی نشان می‌دهد وضعیت بانک‌های اسلامی با مدیریت سود در مدل رگرسیون ارتباط منفی معناداری دارد که حاکی از این است که بانک‌های اسلامی نسبت به بانک‌های غیراسلامی اقلام تعهدی کمتری دارند و اخلاقیات اسلامی نقش نظارت بر کاهش رفتارهای فرصت‌طلبانه مدیریتی را برای مدیریت سود با اقلام تعهدی اختیاری دارند.

قوطانیا، لیانگ و قیانگ^{۳۲} (۲۰۱۱) نیز در تحقیقات خود اظهار داشتند که بانک‌های اسلامی مدیریت سود کمتری در مقایسه با بانک‌های غیراسلامی دارند و عوامل مذهبی، تأثیر مهمی در اقدامات انجام شده توسط مدیران در تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری دارند. علاوه بر این، یک هیأت نظارت شرعی^{۳۳} نیز وجود دارد که بر هر فعالیت بانکداری اسلامی نظارت می‌کند. این شبیه به نتایج تحقیق انجام شده توسط فبریانی^{۳۴} (۲۰۱۴) است که نشان می‌دهد میانگین ارزش مدیریت سود در بانک‌های تجاری

اسلامی در اندونزی نزدیک به صفر بوده و رفتار مدیریت سود شرکت‌های نمونه نسبتاً پایین است.

قوطنیا، سانگ و ویو^{۳۵} (۲۰۱۳) در پژوهشی با استفاده از نمونه‌ای از بانک‌های اسلامی و بانک‌های غیراسلامی همسان آنها در ۱۵ کشور، دریافته‌اند که اولاً، بانک‌های اسلامی کمتر مدیریت سود انجام می‌دهند که هم با اجتناب از زیان و هم با ذخیره زیان تسهیلات غیرعادی اندازه‌گیری می‌شود. دوماً، هیچ رفتار قابل توجهی در مدیریت سود بین بانک‌های اسلامی با و بدون هیئت‌های نظارت شرعی وجود ندارد. ثالثاً، چندین ویژگی هیأت نظارت شریعت، از قبیل اندازه و حضور اعضای سازمان حسابرسی برای مؤسسات مالی اسلامی، تعیین‌کننده‌های مهم مدیریت سود بانک‌های اسلامی هستند که دارای هیأت‌های نظارت شریعت هستند.

برخلاف نتایج مطالعات اشاره شده، سانتوسو، سری و پوتری^{۳۶} (۲۰۱۴) و رحمان (۲۰۱۲)، دریافته‌اند که بانک‌های اسلامی و بانک‌های غیراسلامی از سطح مدیریتی مختلفی برخوردار نیستند. به طوری که این امر باعث ایجاد تناقض در مورد بانک‌های اسلامی در انجام اقدامات مدیریت سود می‌شود، چه در سطح پایین و چه در سطح بالا.

۴-۱. پیشینه پژوهش

پاک‌مرام، فتحی عبدلهی و تقی‌زاده (۱۳۹۴) در مقاله‌ای با عنوان «تأثیر عقاید اسلامی بر مدیریت سود»، پیش‌بینی می‌نمایند چارچوب ساختاری عقیده اسلامی، استدلال رفتار اخلاقی مدیران را با افزایش سطح ایمان که در ارتباط با عقیده اسلامی استاندارد است، بهبود می‌بخشد. این ارتقاء باعث کاهش و از بین رفتن عمل مذبوحانه مدیریت سود می‌گردد.

اسدی و نایبی (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان «طراحی و تبیین مدل ارزیابی کیفیت اقلام تعهدی در بانک‌ها»، نشان دادند بانک‌هایی که نسبت خالص دارایی‌های مالی به خالص دارایی‌های عملیاتی در آنها بیشتر است، کمتر اقداماتی را در راستای مدیریت سود انجام داده‌اند.

بدری و زمان‌زاده (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل آثار ناترازی ترازنامه نظام بانکی بر متغیرهای پولی و راهکارهای تعدیل این ناترازی»، نشان دادند مدیران در صورت عملکرد جاری قوی (سود بالا) به ذخیره سود اقدام می‌کنند و در صورت عملکرد جاری ضعیف (سود پایین)، مصرف سود آینده را در دستور کار قرار می‌دهند. نتایج همچنین نشان می‌دهد ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول خاص با نوسان قیمتی سهام بانک‌ها رابطه معنادار منفی دارد.

صفرزاده و جعفری‌منش (۱۳۹۸) در مقاله‌ای با عنوان «نقش کیفیت ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول بانک‌های ایرانی در مواجهه با بحران‌های سیستم بانکی»، از طریق رگرسیون تابلویی و لجستیک به این نتیجه دست یافتند بین شاخص بحران و جزء غیرعادی ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول ارتباط مثبت غیرمعنادار وجود دارد، بین ریسک‌پذیری بانک و جزء غیرعادی ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول ارتباط مثبت معنادار و بین رفتار اجتناب از زیان بانک و جزء غیرعادی ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول ارتباط منفی معنادار وجود دارد.

حسن‌زاده و مشایخی (۱۳۹۸) در مقاله‌ای با عنوان «تبیین الگوی مفهومی چرایی و چگونگی مدیریت سود بانک‌ها؛ رویکرد نظریه زمینه‌ای»، نشان دادند دستیابی به سود هدف مقوله محوری و مهم‌ترین راهبرد انجام مدیریت سود بانک‌ها، دست‌کاری ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول تسهیلات است.

هازرا^{۳۷} (۲۰۰۵) در مقاله‌ای با عنوان «مدیریت سود بانکی در اقتصادهای بازار نوظهور»، با استفاده از داده‌های ۳ بانک بزرگ کشور مکزیک نشان داد بانک‌ها از ضعف استانداردهای گزارشگری مالی برای به تأخیر انداختن شناسایی زیان تسهیلات استفاده نموده‌اند.

آگاروال، چمسیسنت و لیو^{۳۸} (۲۰۰۷) در مقاله‌ای با عنوان «رفتارهای مدیریت سود در محیط‌های مختلف اقتصادی»، با استفاده از اطلاعات ترازنامه ۷۸ بانک ژاپنی و با تخمین الگوی معادلات هم‌زمان نشان دادند بانک‌ها سود اوراق بهادار و ذخیره زیان تسهیلات را به‌عنوان ابزاری برای مدیریت سود به‌کار برده‌اند. مغایر با پژوهش‌های

پیشین، یافته‌های این پژوهش نشان داد بانک‌ها به‌طور معنی‌داری وام دادن را با افزایش ذخایر، کاهش داده‌اند.

آسوکان و افتخار^{۳۹} (۲۰۰۶) در پژوهشی با عنوان «استفاده از ذخایر ضرر وام برای مدیریت سرمایه، مدیریت سود و سیگنال‌دهی توسط بانک‌های استرالیایی»، نشان می‌دهد بانک‌های استرالیایی ذخیره زیان تسهیلات را برای مدیریت سود به‌کار می‌برند. به‌علاوه، بانک‌های تجاری پذیرفته‌شده در بورس نسبت به بانک‌های تجاری پذیرفته‌نشده در بورس بیشتر درگیر مدیریت سود با استفاده از ذخیره زیان تسهیلات می‌شوند. آنها همچنین دریافته‌اند رفتار مدیریت سود در دوره بعد از بازل برجسته‌تر است.

چانگ، شن و فانگ^{۴۰} (۲۰۰۸) در مقاله‌ای با عنوان «ذخایر زیان وام اختیاری و مدیریت سود برای صنعت بانکداری»، در تایوان نشان دادند: (۱) سود قبل از ذخیره زیان تسهیلات و سود یک سال بعد، ارتباط معنی‌داری با ذخیره زیان تسهیلات اختیاری دارد؛ (۲) مطالبات معوق ارتباط معنی‌داری با ذخیره زیان تسهیلات اختیاری دارد، اما بین نسبت مطالبات معوق و نسبت پوشش مطالبات سوخت شده با ذخیره زیان تسهیلات اختیاری ارتباط معنی‌داری یافت نشد؛ (۳) نسبت کفایت سرمایه ارتباط معنی‌داری با ذخیره زیان تسهیلات اختیاری ندارد. بالاخره، یافته‌ها نشان داد مدیران بانک‌ها ممکن است ذخیره زیان تسهیلات اختیاری را برای انجام مدیریت سود، هنگامی که سود قبل از ذخیره زیان تسهیلات یا مطالبات معوق در سطح بالایی هستند، به‌کار برند.

آزالی، فورناکیاری و میزا^{۴۱} (۲۰۱۴) در مقاله‌ای با عنوان «مدیریت سود در صنعت بانک»، نشان داد در بانک‌های پذیرفته شده در بورس ایتالیا در دوره زمانی ۲۰۱۱-۲۰۰۲ میلادی مدیران ذخیره زیان تسهیلات را برای رفتار فرصت‌طلبانه به‌کار گرفته‌اند، استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی^{۴۲} مدیریت سود را کاهش داده و بحران مالی نیز مدیریت سود و سرمایه براساس اقلام تعهدی را در بانک‌های ریسک‌پذیر کاهش داده است.

کورسیو و حسن^{۴۳} (۲۰۱۵) در مقاله‌ای با عنوان «سود و مدیریت سرمایه و سیگنالینگ: استفاده از ذخایر وام زیان توسط بانک‌های اروپایی»، به این نتیجه دست یافتند که مدیران بانک‌های تجاری اروپایی از طریق ذخیره زیان تسهیلات درگیر علامت‌دهی می‌شوند. همچنین آنها دریافته‌اند به‌کارگیری ذخایر زیان تسهیلات برای هموار کردن سود، از طریق مقررات سخت‌گیرانه روی فعالیت‌های بانک، نظارت رسمی و نظارت خصوصی کاهش یافته است.

استرباش^{۴۴} (۲۰۱۵) در پژوهشی با عنوان «مدیریت سود در صنعت بانکداری»، با به‌کارگیری نمونه‌ای از بانک‌های اروپایی نشان داد سطح مدیریت سود در واقع از زمان اتخاذ IFRS کاهش یافته است. با این حال، شواهد اشاره بر این دارد که الزامات افشای به‌تفصیل و دقیق مرتبط با حسابداری زیان تسهیلات، مدیران بانک را از به‌کارگیری ذخیره زیان تسهیلات برای هموارسازی سود باز نمی‌دارد.

اوزیلی^{۴۵} (۲۰۱۵) در پژوهشی با عنوان «ذخیره زیان وام، هموارسازی درآمد، سیگنال‌دهی، مدیریت سرمایه و چرخه‌ای مناسب»، با استفاده از مشاهدات ۱۲۰ بانک در نیجریه، شواهدی قوی مبنی بر هموارسازی سود، مدیریت سرمایه و رفتار چرخه‌ای ذخیره زیان تسهیلات را در طول دوره اختیاری و نه اجباری اتخاذ IFRS یافت. محقق تنها بعد از اعمال روابط متقابل در الگو، شواهدی مبنی بر پیام‌رسانی یافت.

مهدحنیف و تیزدکایت^{۴۶} (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان «مدیریت سود در مؤسسات مالی»، با استفاده از داده‌های ۵۳ بانک اسلامی و ۱۱۱ بانک متعارف انجام دادند. نتایج نشان داد بانک‌های اسلامی شیوه‌های بیشتر مدیریت سود را از طریق ذخیره زیان تسهیلات غیرعادی^{۴۷} و همچنین برای گزارش سود مثبت کم^{۴۸} در مقایسه با هم‌تایان متعارفشان به‌کار می‌برند. این یافته‌ها هم‌راستا با مفاهیم اسلامی در مورد مسئولیت‌پذیری، انصاف و مفاهیم اخلاقی عدالت که باید در همه ابعاد فعالیت‌های تجاری بانک‌های اسلامی لحاظ شود، نیست.

النحاس، عزالدین و استیل^{۴۹} (۲۰۱۸) در مقاله‌ای با عنوان «مدیریت سرمایه و سود: شواهدی از مدل‌های کسب‌وکار بانکداری جایگزین»، دریافته‌اند بانک‌های متعارف از الگوی زیان وام «تحقق یافته»^{۵۰} استفاده می‌کنند، در حالی که بانک‌های اسلامی الزاماً یک

الگوی زیان وام «مورد انتظار»^{۵۱} را اتخاذ می‌نمایند^{۵۲}. نتایج، شواهد قابل توجهی را از شیوه‌های مدیریت سود و سرمایه از طریق ذخایر زیان تسهیلات در بانک‌های متعارف فراهم می‌نماید. این یافته بیشتر برای بانک‌های بزرگ و زیان‌ده چشمگیر است. در مقابل بانک‌های اسلامی صرف‌نظر از اندازه بانک، وضعیت درآمدها، یا ساختار الگوی زیان تسهیلات، تمایلی به استفاده از ذخایر زیان تسهیلات ندارند. این تفاوت می‌تواند به الگوی کسب‌وکار محدود بانکداری اسلامی، نظارت دقیق، و جهت‌گیری اخلاقی نسبت داده شود.

اوزیلی و تانکوم^{۵۳} (۲۰۱۸) در مقاله‌ای با عنوان «هموارسازی درآمد در بین بانک‌های سیستمی و غیر سیستمی اروپایی»، با به‌کارگیری ۲۳۱ بانک اروپایی دریافته‌اند هموارسازی سود بین بانک‌های مهم سیستماتیک جهانی^{۵۴} در دوره پس از بحران مورد استفاده قرار می‌گرفت. همچنین، هنگامی که (۱) مطالبات معوق قابل توجهی دارند؛ (۲) بیشتر سودده هستند و با حداقل نسبت‌های سرمایه نظارتی مواجه شده و یا از آن تجاوز نموده‌اند؛ (۳) درگیر ذخیره زیان تسهیلات تصاعدی و در طی دوره‌های رکود اقتصادی هستند، هموارسازی سود بیشتری را انجام می‌دهند.

سیکوبلی و جیوسی^{۵۵} (۲۰۱۹) پژوهشی با عنوان «شیوه‌های مدیریت سود در صنعت بانکداری»، با استفاده از ۱۵۶ بانک از ۱۹ کشور اروپایی تحت مکانیزم نظارت منفرد^{۵۶} انجام داده‌اند. فرضیه‌های هموارسازی سود و علامت‌دهی شدیداً تأیید شد، در مقابل انگیزه مدیریت سرمایه حمایت نشد. بخش غیراختیاری ذخیره زیان تسهیلات به‌ویژه در طول بحران مالی، نقش مهمی را بازی می‌کند.

۲. روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از روش‌شناسی دلفی فازی و سلسله مراتب فازی با ابزار مصاحبه و پرسشنامه بهره برده است. رویکرد آن کیفی بوده و در دسته پژوهش‌های اکتشافی قرار می‌گیرد. از روش دلفی در جمع‌آوری نظرات درباره‌ی موضوعات خاص و یافتن توافق جمعی درباره موضوعات مورد اختلاف، استفاده می‌شود. از طرفی چون در دنیای واقعی ابهامات وجود دارد استفاده از محیط فازی باعث حذف عدم قطعیت‌ها می‌گردد

و چون بعدازاین روش یک الگوی سلسله مراتبی از معیارها و زیرمعیارها تشکیل می‌شود از روش AHP فازی برای محاسبه وزن و اهمیت عوامل استفاده می‌گردد که باعث دقت در نتایج می‌شود. قلمرو مکانی پژوهش، صنعت بانکداری و قلمرو زمانی آن سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ در نظر گرفته شده است.

۱-۲. جامعه و نمونه آماری

در مرحله اول پژوهش با استفاده از روش نمونه‌گیری گلوله‌برفی، با ۱۵ نفر از جامعه اصلی شامل اساتید و خبرگانی که در زمینه تهیه، تحلیل و حسابرسی صورت‌های مالی بانک‌ها فعالیت داشته‌اند، مصاحبه‌هایی صورت پذیرفت. بعد از انجام ۱۵ مصاحبه حالت اشباع نظری ایجاد گردید. در ادامه پرسشنامه دلفی به ۲۳ نفر از جامعه پژوهش ارسال شد و پرسشنامه مقایسات زوجی نیز با همین افراد تکمیل گردید. جدول (۱) مشخصات پاسخ‌دهندگان را نشان می‌دهد.

جدول (۱): مشخصات کلی پاسخ‌دهندگان

سن	جنسیت		میزان تحصیلات					رشته تحصیلی		
	مذکر	مؤنث	دکتری	دکتری دانشجوی	فوق لیسانس	لیسانس	حسابداری	مدیریت مالی	اقتصاد	مهندسی مالی
۴۰	۹۱,۳٪	۸,۷٪	۳۴,۷۸٪	۲۱,۷۴٪	۳۹,۱۳٪	۴,۳۵٪	۷۳,۹۱٪	۸,۷٪	۱۳,۰۴٪	۴,۳۵٪
سابقه		سابقه شغلی			سابقه فعالیتی در زمینه صورت‌های مالی بانک‌ها					
		بانکی	غیربانکی	تهیه	تحلیل	حسابرسی				
بیش از ۱۰ سال		۵۶,۵۲٪	۳۴,۷۹٪	۱۷,۳۹٪	۲۶,۰۹٪	۸,۷٪				
بین ۵ تا ۱۰ سال		۴,۳۵٪	۱۳,۰۴٪	۲۱,۷۴٪	۸,۷٪	۰٪				
کمتر از ۵ سال		۸,۷٪	۳۹,۱۳٪	۱۷,۳۹٪	۵۲,۱۷٪	۱۷,۳۹٪				
بدون سابقه		۳۰,۴۳	۱۳,۰۴٪	۴۳,۴۸٪	۱۳,۰۴٪	۷۳,۹۱٪				

				%	
--	--	--	--	---	--

منبع: یافته‌های تحقیق

۳. نتایج

۳-۱. شناسایی عوامل علی و راهبردهای مدیریتی سود در صنعت بانکداری
ابتدا پرسشنامه در اختیار ۲۳ خبره قرار داده شد تا نظر خود را براساس طیف ۱ تا ۵ (بدون اثر، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد) مطرح نمایند. در ادامه براساس طیف جدول (۲)، اعداد را فازی‌سازی نموده سپس براساس روابط ۱ تا ۳، میانگین فازی از امتیازات اخذ شد و از طریق رابطه ۴ میانگین فازی به عدد قطعی تبدیل گردید.

جدول (۲): عبارات زبانی و اعداد دلفی فازی

عبارات زبانی	اعداد فازی مثلثی
خیلی کم	(۰,۰,۰,۲۵)
کم	(۰,۰,۲۵,۰,۵)
متوسط	(۰,۲۵,۰,۵,۰,۷۵)
زیاد	(۰,۵,۰,۷۵,۱)
خیلی زیاد	(۰,۷۵,۱,۱)

منبع: موسوی، یوسفی زنونز و حسن پور (۱۳۹۴)

$$a_j = \sum \frac{a_{ij}}{n}$$

رابطه (۱):

$$b_j = \sum \frac{b_{ij}}{n}$$

رابطه (۲):

$$c_j = \sum \frac{c_{ij}}{n}$$

رابطه (۳):

$$Crisp = \frac{a + b + c}{3}$$

رابطه (۴):

نتایج کلیه محاسبات فازی‌سازی در مرحله اول دلفی، در جدول (۳) آورده شده است. به‌عنوان مثال محاسبات دلفی فازی معیار ردیف ۱-۱ از شرایط علی به‌صورت زیر است:

صفر خبره امتیاز بدون اثر، ۳ خبره امتیاز کم، ۱۱ خبره امتیاز متوسط، ۸ خبره امتیاز زیاد و ۱ خبره امتیاز خیلی زیاد داده‌اند. بنابراین امتیاز فازی و غیرفازی (قطعی) به صورت زیر است:

$$\text{امتیاز فازی} = \frac{0 \times (0,0,0.25) + 3 \times (0,0.25,0.5) + 11 \times (0.25,0.5,0.75) + 8 \times (0.5,0.75,1) + 1 \times (0.75,1,1)}{23} \quad \text{رابطه (۴):}$$

$$= \frac{(0.33,0.58,0.82)}{3} = 0.572 \quad \text{رابطه (۵):}$$

در این پژوهش براساس نظر خبرگان عدد آستانه ۰.۵ در نظر گرفته شد، بنابراین شاخص‌هایی که میانگین قطعی آنها از عدد ۰.۵ کمتر باشد حذف گردید؛ نتایج نشان از حذف ۱۰ زیرمعیار در بخش راهبردها دارد.

جدول (۳): نتایج دلفی فازی

کد	عنوان	میانگین فازی	میانگین قطعی	وضعیت
شرایط علی	کدام دسته از رویدادها و وقایع زیر بر مدیریت سود در صنعت بانکداری اثر گذاشته یا موجب گسترش آن می‌شوند؟			
A1	اقدامات انسانی و نفع شخصی:			
A1-1	تضاد منافع ذینفعان	(۰,۳۳,۰,۵۸,۰,۸۲)	۰,۵۷۲	تأیید
A1-2	انگیزه خاص مدیریت	(۰,۵۵,۰,۸۰,۰,۹۶)	۰,۷۷۲	تأیید
A1-3	کیفیت عملکرد مدیریت بانک	(۰,۴۶,۰,۷۱,۰,۸۹)	۰,۶۸۵	تأیید
A2	کفایت و کیفیت استانداردها و قوانین:			
A2-1	کیفیت استانداردهای حسابداری	(۰,۴۰,۰,۶۵,۰,۸۹)	۰,۶۴۹	تأیید
A2-2	پذیرش مبنای تعهدی	(۰,۴۰,۰,۶۵,۰,۸۶)	۰,۶۳۸	تأیید
A3	فشار محیط قانونی:			
A3-1	انگیزه قانونی	(۰,۴۲,۰,۶۷,۰,۸۹)	۰,۶۶۳	تأیید

کد	عنوان	میانگین فازی	میانگین قطعی	وضعیت
A3-2	انگیزه قراردادی	(۰,۳۵۰,۶۰,۸۵)	۰,۵۹۸	تأیید
A3-3	انگیزه مالیاتی	(۰,۲۷۰,۵۲۰,۷۵)	۰,۵۱۴	تأیید
A4	عوامل مبتنی بر تداوم فعالیت:			
A4-1	انگیزه سیاسی	(۰,۴۲۰,۶۷۰,۹)	۰,۶۶۷	تأیید
A4-2	انگیزه بقای بانک	(۰,۴۷۰,۷۲۰,۸۹)	۰,۶۹۲	تأیید
راهبردها	اقدام‌های آگاهانه یا ناآگاهانه‌ای که طی تعامل افراد در فرایند مدیریت سود رخ می‌دهد کدام یک از موارد زیر می‌باشد؟			
B1	مدیریت سود واقعی:			
B1-1	مدیریت طبقه‌بندی تسهیلات	(۰,۴۲۰,۶۷۰,۸۷)	۰,۶۵۶	تأیید
B1-2	امهال یا استمهال تسهیلات	(۰,۳۹۰,۶۳۰,۸۲)	۰,۶۱۲	تأیید
	زمان‌بندی اعطای تسهیلات	(۰,۳۳۰,۴۵۰,۶۸)	۰,۴۵۳	رد
B1-3	نگهداری بخشی از تسهیلات به صورت سپرده	(۰,۴۰,۶۵۰,۸۷)	۰,۶۴۱	تأیید
B1-4	بنگاه‌داری	(۰,۴۲۰,۶۷۰,۸۷)	۰,۶۵۶	تأیید
	معاملات ضربداری بانک‌ها باهم	(۰,۲۱۰,۴۵۰,۶۸)	۰,۴۴۶	رد
	معاملات ساختگی دارایی‌ها	(۰,۲۲۰,۴۷۰,۷۲)	۰,۴۶۷	رد
	اعطای تسهیلات به شرکت‌های فرعی و وابسته	(۰,۲۶۰,۴۹۰,۷۴)	۰,۴۹۶	رد
B1-5	تسعیر ارز	(۰,۴۱۰,۶۵۰,۸۶)	۰,۶۴۱	تأیید
B1-6	تجدید ارزیابی	(۰,۴۶۰,۶۸۰,۸۶)	۰,۶۶۷	تأیید
B1-7	مدیریت خرید و فروش اوراق بهادار	(۰,۴۵۰,۷۰,۸۷)	۰,۶۷۰	تأیید
	حساب بدهکاران موقت	(۰,۲۵۰,۴۸۰,۷۳)	۰,۴۸۶	رد
	مدیریت ناشی از طبقه‌بندی سرمایه‌گذاری‌ها	(۰,۲۱۰,۴۵۰,۶۸)	۰,۴۴۶	رد
B1-8	فروش وثایق تملیکی	(۰,۴۲۰,۶۶۰,۸۷)	۰,۶۵۲	تأیید
	مدیریت هزینه‌های عملیاتی	(۰,۲۲۰,۴۵۰,۶۸)	۰,۴۴۹	رد
	مدیریت نرخ اسپرد	(۰,۲۴۰,۴۶۰,۷)	۰,۴۶۴	رد

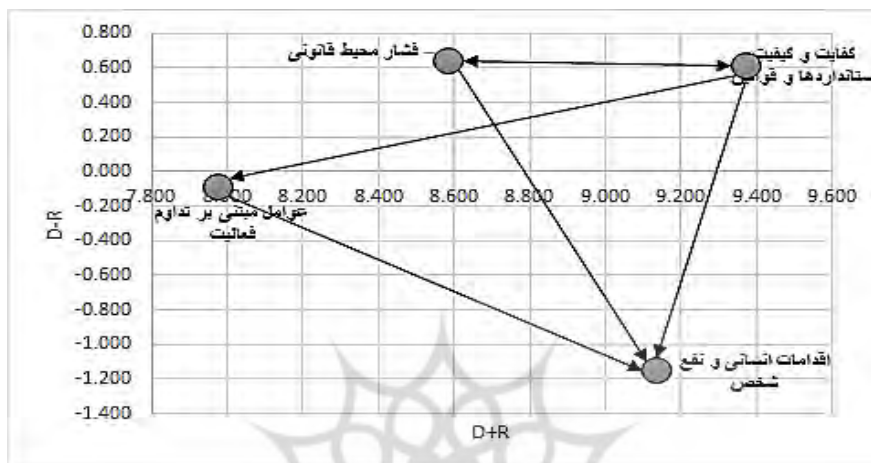
کد	عنوان	میانگین فازی	میانگین قطعی	وضعیت
مدیریت سود تعهدی:				
B2				
B2-1	عدم شناسایی ذخایر مطالبات مشکوک الوصول	(۰,۵۱,۰,۷۶,۰,۹۱)	۰,۷۲۸	تأیید
B2-2	عدم شناسایی ذخایر کاهش ارزش تسهیلات	(۰,۴۳,۰,۶۷,۰,۸۶)	۰,۶۵۶	تأیید
B2-3	ذخایر تعهدات اکچوئری بازنشستگی	(۰,۳۴,۰,۵۸,۰,۷۸)	۰,۵۶۵	تأیید
	ذخیره مالیات	(۰,۱۷,۰,۴۲,۰,۶۷)	۰,۴۲۴	رد
	ذخیره بازخرید مرخصی	(۰,۱۴,۰,۳۷,۰,۶۲)	۰,۳۷۷	رد
B2-4	شناسایی درآمد موهوم ناشی از پروژه و تسهیلات	(۰,۳۸,۰,۶۲,۰,۸۵)	۰,۶۱۶	تأیید
B2-5	طبقه‌بندی درآمد مشاع و غیرمشاع مبتنی بر بانکداری اسلامی	(۰,۳۲,۰,۵۵,۰,۸)	۰,۵۵۸	تأیید
B2-6	عدم شناسایی تسهیلات سوخت شده	(۰,۴۱,۰,۶۳,۰,۸۳)	۰,۶۲۳	تأیید
مدیریت ارائه اطلاعات:				
B3				
B3-1	نحوه شناسایی سود سپرده	(۰,۳۸,۰,۶۲,۰,۸)	۰,۶۰۱	تأیید
B2-2	تغییر محتوا و شکل گزارشگری	(۰,۳,۰,۵۳,۰,۷۷)	۰,۵۳۶	تأیید
B3-3	تغییر طبقه‌بندی گزارشگری اقلام سود و زیان	(۰,۲۸,۰,۵۱,۰,۷۵)	۰,۵۱۴	تأیید

منبع: یافته‌های تحقیق

۲-۳. نتایج روش دیمتل

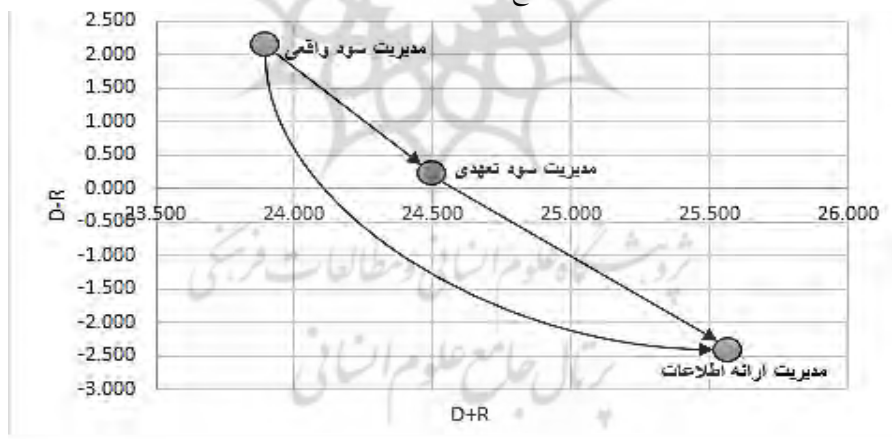
در این بخش با استفاده از روش دیمتل به بررسی تأثیرگذاری و تأثیرپذیری عوامل پرداخته می‌شود. بر این اساس ابتدا مقایسات تأثیرگذاری دوجه‌دوی شاخص‌ها براساس طیف ۰ تا ۴ دیمتل (=۰ بدون تأثیر، ۱= تأثیرگذاری خیلی کم، ۲= تأثیرگذاری کم، ۳= تأثیرگذاری زیاد، ۴= تأثیرگذاری خیلی زیاد) صورت گرفت سپس براساس گام‌های دیمتل تأثیرگذاری و تأثیرپذیری عوامل مشخص شد که به ترتیب در نمودارهای (۱) و (۲) آورده شده است. در این نمودارها، محور افقی D+R را نشان می‌دهد که D در واقع نشان‌دهنده تأثیرگذاری و R نشان‌دهنده تأثیرپذیری است. محور عمودی نیز D-R را نشان می‌دهد. پس در حالت کلی شاخص‌هایی که در بالای محور D+R هستند جنبه

علت دارند و جزو تأثیرگذارها به شمار می‌روند و شاخص‌هایی که در پایین محور D+R هستند جنبه معلول دارند و از نوع تأثیرپذیر به شمار می‌روند.

نمودار (۱): نمودار علی شاخص‌های شرایط علی

منبع: یافته‌های تحقیق

نمودار (۲): علی شاخص‌های راهبردها

منبع: یافته‌های تحقیق

۳-۳. محاسبه وزن معیارها

در این گام ابتدا مقایسات زوجی معیارها تشکیل و در اختیار ۲۳ خبره قرار داده شد. بعد از پاسخ‌گویی، نرخ ناسازگاری جداول محاسبه شد که همگی از ۰,۱ کوچک‌تر بوده و نشان‌دهنده این است که ثبات و قابلیت اطمینان مقایسات زوجی در حد قابل قبولی است، سپس با استفاده از روش میانگین هندسی پاسخ‌ها ادغام گردید. اوزان مقایسات زوجی نیز با استفاده از روش میانگین هندسی با کلی محاسبه شده است.

۳-۳-۱. تشکیل مقایسات زوجی

در این بخش مقایسات زوجی معیارهای اصلی و سپس زیرمعیارها تشکیل می‌شود، این مقایسات زوجی براساس طیف ۱-۹ فازی توسط ۲۳ خبره تکمیل شده است. برای نمونه در ادامه جدول (۴) مقایسات زوجی معیارهای اصلی عوامل علی را نشان می‌دهد.

جدول (۴): مقایسات زوجی معیارهای اصلی (نرخ ناسازگاری: ۰,۰۵)

	A4	A3	A2	A1	
A1	(۰,۶۸۹,۰,۰۵۲,۰,۱۵۲۹)	(۱,۱۷۷,۰,۶۲۲,۰,۲,۱۷۸)	(۰,۷۶۲,۰,۱,۱۳۷,۰,۱,۶۸۸)	(۱,۰,۱)	
A2	(۰,۶۷۰,۰,۳۳۵,۰,۱,۰۷۲)	(۰,۹۵۶,۰,۴۶۵,۰,۲,۰,۸۷)	(۱,۰,۱)	(۰,۵۹۲,۰,۸۷۹,۰,۱,۳۱۲)	
A3	(۰,۴۱۴,۰,۵۵۷,۰,۰,۸۲۸)	(۱,۰,۱)	(۰,۴۷۹,۰,۰,۶۸۳,۰,۱,۰,۴۶)	(۰,۴۵۹,۰,۶۱۷,۰,۰,۸۴۹)	
A4	(۱,۰,۱)	(۱,۲۰۸,۰,۱,۷۹۴,۰,۲,۴۱۳)	(۰,۹۳۲,۰,۱,۱۹۸,۰,۱,۴۹۳)	(۰,۶۵۴,۰,۰,۹۵۱,۰,۱,۴۵)	

منبع: یافته‌های تحقیق

۳-۳-۲. محاسبه اوزان فازی و نرمال

در این گام براساس روابط ۱ و ۵ ابتدا میانگین هندسی اعداد فازی هر سطر مرحله قبل (مقایسات زوجی) را محاسبه می‌کنیم.

$$\bar{t}_{ij} = (a_{ij}, b_{ij}, c_{ij}), \quad i = 1, 2, \dots, n \quad j = 1, 2, \dots, m \quad \text{رابطه (۶)}$$

سپس هر میانگین هندسی حاصل را بر مجموع میانگین‌های هندسی تقسیم می‌نماییم تا وزن فازی حاصل شود در ادامه هر وزن فازی را با استفاده از رابطه

غیرفازی نموده و برای نرمال‌سازی هر وزن غیرفازی کفایت آن وزن را بر $\frac{l+2m+u}{4}$ مجموع وزن‌های غیرفازی تقسیم نمائیم. به‌عنوان مثال برای معیار A1 در جدول (۴) محاسبات به‌صورت زیر است:

ابتدا میانگین هندسی درایه‌های سطرهای جدول (۴) را به شکل زیر محاسبه می‌نمائیم.

$$\text{رابطه (۷): } [(1,1,1) \times (0.762,1.137,1.688) \times (1.177,1.622,2.178) \times (0.689,1.052,1.529)]^{\frac{1}{4}} = (0.887,1.18,1.54)$$

به‌طریق مشابه برای سطرهای دیگر نیز این محاسبات صورت می‌گیرد. نتایج در ستون دوم جدول (۵) برای کلیه سطرها آورده شده است سپس مجموع تمامی این میانگین‌های هندسی را به‌دست می‌آوریم که برابر است با (۳,۱۴۷,۴,۰۹,۵,۲۸۷). در ادامه وزن فازی هر معیار از تقسیم میانگین هندسی سطر آن معیار بر مجموع میانگین‌های هندسی محاسبه می‌گردد. به‌عنوان مثال برای معیار A1 وزن فازی به‌صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$\text{رابطه (۸): } \text{وزن فازی A1} = \frac{(0.887,1.18,1.54)}{(3.147,4.09,5.287)} = (0.168,0.289,0.489)$$

برای کلیه معیارها نیز عملیات مشابه صورت می‌گیرد و وزن‌های فازی محاسبه شده در ستون سوم جدول (۵) آورده شده است. سپس غیرفازی کردن هر وزن فازی به طریق زیر صورت می‌پذیرد:

$$\text{رابطه (۹): } \text{وزن غیر فازی A1} = (0.168,0.289,0.489) \Rightarrow \frac{0.168 + 2 \times 0.289 + 0.489}{4} = 0.309$$

برای کلیه معیارها نیز این فرایند صورت می‌گیرد که نتایج آن در ستون چهارم جدول (۵) آورده شده است سپس برای نرمال‌سازی هر وزن غیرفازی به طریق زیر عمل می‌کنیم:

$$\begin{aligned} \text{وزن نرمال } A1 &= 0.309 \Rightarrow \text{وزن غیر فازی } A1 \\ \text{رابطه (۱۰):} & \\ &= \frac{0.309}{0.309 + 0.266 + 0.185 + 0.310} = 0.289 \end{aligned}$$

جدول (۵): وزن فازی و غیر فازی معیارهای اصلی

وزن نرمال	وزن غیر فازی	وزن فازی (\bar{W})	میانگین هندسی $(\prod_{j=1}^n \bar{P}_{ij})^{1/n}$	نام معیار
۰,۲۸۹	۰,۳۰۹	(۰,۱۶۸۰,۲۸۹,۰,۴۸۹)	(۰,۸۸۷,۱,۱۸,۱,۵۴)	A1
۰,۲۴۸	۰,۲۶۶	(۰,۱۴۸۰,۲۴۹,۰,۴۱۶)	(۰,۷۸۵,۱,۰۱۸,۱,۳۰۹)	A2
۰,۱۷۳	۰,۱۸۵	(۰,۱۰۴,۰,۱۷,۰,۲۹۴)	(۰,۵۴۹,۰,۶۹۶,۰,۹۲۶)	A3
۰,۲۹۰	۰,۳۱۰	(۰,۱۷۵,۰,۲۹۲,۰,۴۸)	(۰,۹۲۶,۱,۱۹۶,۱,۵۱۲)	A4
			(۳,۱۴۷,۴,۰۹۵,۲۸۷)	$\sum \left(\prod_{j=1}^n \bar{P}_{ij} \right)^{1/n}$

منبع: یافته‌های تحقیق

مطابق جدول (۵) عوامل مبتنی بر تداوم فعالیت با وزن ۰,۲۹ رتبه اول، اقدامات انسانی و نفع شخصی با وزن ۰,۲۸۹ رتبه دوم و کفایت و کیفیت استانداردها و قوانین با وزن ۰,۲۴۸ رتبه سوم را کسب کرده است. به طریق مشابه برای دیگر مقایسات زوجی (زیرمعیارها) نیز این محاسبات صورت می‌گیرد. تمامی مراحل اشاره شده، برای محاسبه وزن راهبردها نیز به‌طور مشابه صورت می‌پذیرد.

۳-۳-۳. جمع‌بندی اوزان

به ترتیب در جداول (۶) و (۷)، به صورت خلاصه اوزان «شرایط علی» و «راهبردها» به همراه رتبه آنها آورده شده است.

جدول (۶): اوزان «شرایط علی»

رتبه	وزن زیرمعیارها	زیرمعیار	رتبه	وزن معیار	معیار
زیرمعیار			معیار		

رتبه زیرمعیار	وزن زیرمعیارها	زیرمعیار	رتبه معیار	وزن معیار	معیار
۳	۰,۲۱۰	تضاد منافع ذینفعان	۲	۰,۲۸۹	اقدامات انسانی و نفع شخصی
۱	۰,۴۶۶	انگیزه خاص مدیریت			
۲	۰,۳۲۴	کیفیت عملکرد مدیریت بانک			
۱	۰,۵۰۲	کیفیت استانداردهای حسابداری	۳	۰,۲۴۸	کفایت و کیفیت استانداردها و قوانین
۲	۰,۴۹۸	پذیرش مبنای تعهدی			
۱	۰,۴۵۰	انگیزه قانونی	۴	۰,۱۷۳	فشار محیط قانونی
۲	۰,۳۲۵	انگیزه قراردادی			
۳	۰,۲۲۵	انگیزه مالیاتی			
۲	۰,۴۵۹	انگیزه سیاسی	۱	۰,۲۹۰	عوامل مبتنی بر تداوم فعالیت
۱	۰,۵۴۱	انگیزه بقای بانک			

منبع: یافته‌های تحقیق

جدول (۷): اوزان «راهبردها»

رتبه زیرمعیار	وزن زیرمعیارها	زیرمعیار	رتبه معیار	وزن معیار	معیار
۴	۰,۱۲۹	مدیریت طبقه‌بندی تسهیلات	۱	۰,۴۰۳	مدیریت سود واقعی
۸	۰,۱۱۵	امهال یا استمهال تسهیلات			
۶	۰,۱۱۷	نگهداری بخشی از تسهیلات به صورت سپرده			
۳	۰,۱۲۹	بنگاه‌داری			
۷	۰,۱۱۶	تسعیر ارز			
۲	۰,۱۳۷	تجدید ارزیابی			
۱	۰,۱۳۷	مدیریت خرید و فروش اوراق بهادار			
۵	۰,۱۲۲	فروش وثایق تملیکی			
۱	۰,۲۶۰	عدم شناسایی ذخایر مطالبات مشکوک‌الوصول	۳	۰,۲۹۴	مدیریت سود تعهدی
۲	۰,۱۹۳	عدم شناسایی ذخایر کاهش ارزش تسهیلات			

رتبه	وزن	زیر معیار	رتبه	وزن	معیار
زیر معیار	زیر معیارها		معیار	معیار	
۶	۰,۱۰۷	ذخایر تعهدات اکچوئری بازنشستگی			
۴	۰,۱۵۷	شناسایی درآمد موهوم ناشی از پروژه و تسهیلات			
۵	۰,۱۲۳	طبقه‌بندی درآمد مشاع و غیر مشاع مبتنی بر بانکداری اسلامی			
۳	۰,۱۶۰	عدم شناسایی تسهیلات سوخت شده			
۱	۰,۴۱۱	نحوه شناسایی سود سپرده	۲	۰,۳۰۳	مدیریت ارائه اطلاعات
۲	۰,۳۰۹	تغییر محتوا و شکل گزارشگری			
۳	۰,۲۸۰	تغییر طبقه‌بندی گزارشگری اقلام سود و زیان			

منبع: یافته‌های تحقیق

بحث و نتیجه‌گیری

با وجود انگیزه‌ها و راهبردهای متفاوت مدیران برای اعمال مدیریت سود در بانک‌ها و اثرات آن روی صنایع دیگر و اقتصاد کلان، لازم است انگیزه‌ها و ابزارهای مدیریت سود در صنعت بانکداری شناسایی و عوامل مؤثر بر این پدیده به منظور ارائه اطلاعاتی جهت تصمیم‌گیری بهتر استفاده‌کنندگان این صورت‌های مالی مورد بررسی قرار گیرد. با توجه به خلأ پژوهش‌های کیفی موجود در صنعت بانکداری، هدف از این پژوهش شناسایی و رتبه‌بندی انگیزه‌ها و ابزارهای مدیریت سود در این صنعت با روش دلفی فازی و فرایند تحلیل سلسله مراتب فازی با استفاده از مصاحبه و پرسشنامه بود. نتایج نشان داد رویدادها و وقایعی که بر مدیریت سود در صنعت بانکداری اثر گذاشته و موجب گسترش آن می‌شوند به ترتیب عبارتند از: عوامل مبتنی بر تداوم فعالیت، اقدامات انسانی و نفع شخصی، کفایت و کیفیت استانداردها و قوانین، فشار محیط قانونی.

با توجه به علل شناسایی شده و میزان اهمیت آنها به نهادهای تصویب‌کننده استانداردهای این صنعت توصیه می‌شود برای شفاف‌سازی بیشتر و تعارض کمتر بین

قوانین و استانداردها، تصویب استانداردهای خاص صنعت بانکداری را در رؤس کاری خود قرار دهند. به علاوه چون با اجرای مبنای تعهدی، اصلی‌ترین قلم در حسابداری تسهیلات بانکها، یعنی ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول ایجاد می‌شود که تا حد زیادی مستلزم قضاوت و برآورد مدیریت است، تصویب این استانداردها در بحث شناسایی درآمد به روش تعهدی نیز می‌تواند کمک شایانی نماید. به علاوه با توجه به اینکه اعتقادات دینی و سطح دین‌داری مدیران نقش مهمی در تصمیم‌گیری آنها دارد دین‌داری همراه با سایر روش‌های نظارت بیرونی می‌تواند مکانیزمی برای کاهش رویه‌های حسابداری متهورانه باشد.

همچنین نتایج نشان داد اقدام‌های آگاهانه و ناآگاهانه‌ای که طی تعامل افراد در فرایند مدیریت سود رخ می‌دهد به ترتیب عبارتند از: مدیریت سود واقعی (زیرمعیار رتبه اول مدیریت خرید و فروش اوراق بهادار)، مدیریت ارائه اطلاعات (زیرمعیار رتبه اول نحوه شناسایی سود سپرده) و مدیریت سود تعهدی (زیرمعیار رتبه اول عدم شناسایی ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول). در این راستا پیاده‌سازی سیستم درست اعتبارسنجی می‌تواند از عوامل مهم بازدارنده نکول مطالبات باشد و به فرایند ارزشیابی درست در جهت انطباق با استانداردهای IFRS نیز کمک نماید. همچنین راه‌اندازی مؤسسه‌های رتبه‌بندی، ایجاد ارزشیاب مستقل و پیاده‌سازی نظام ارزش‌های منصفانه برای ارزش‌گذاری درست تسهیلات و وثایق مربوط به آنها توصیه می‌شود.

یادآور می‌شود هم‌راستا با اکثر پژوهش‌های ذکر شده، ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول و مدیریت خرید و فروش اوراق بهادار از ابزارهای اصلی مدیریت سود محسوب شده و می‌توان از آنها برای ارائه الگوی کمی مدیریت سود در صنعت بانکداری ایران استفاده نمود. همچنین با توجه به شناسایی عوامل مهم بروز این پدیده، می‌توان رابطه آنها را با ابزارهای مدیریت سود در این صنعت بررسی کرد. در ضمن پیشنهاد می‌شود پژوهش حاضر برای بانک‌های خصوصی و دولتی به‌طور جداگانه و نیز برای سایر مؤسسات مالی مثل صنعت بیمه انجام شود. نتایج این پژوهش موجب بسط مبانی نظری متون مرتبط با مدیریت سود در صنعت بانکداری شده و با شفاف‌سازی اطلاعات و ارائه اطلاعات مفید به بانکها، مدیران و سرمایه‌گذاران به‌منظور اتخاذ

تصمیم‌های به‌موقع و استراتژی‌های کارا با توجه به ابعاد مختلف مدیریت سود کمک می‌نماید. همچنین به بانک مرکزی، اداره مطالعات و مقررات بانکی و استاندارداردگذاران اطلاعات مفید ارائه نموده و به بازرسان و حسابرسان برای اجرای حسابرسی‌های مؤثر و کارآمد کمک می‌کند.

یادداشت‌ها

1. Earning Management
2. Loan Loss Provisions (LLP)
3. Fuzzy Delphi
4. Analytical Hierarchy Process (AHP)
5. Accruals Based Earning Management
6. Real Earning Management
7. Opportunistic Earning Management
8. Efficient Earning Management
9. Signaling
10. Initial Public Offerings(IPO)
11. Gebhardt & Novotny-Farkas
12. Greenwalt & Sinkey
13. Kanagaretnam, Lobo & Mathieu
14. Collins, Shackelford & Wahlen
15. Laeven & Majnoni
16. Ahmed, Takeda & Thomas
17. Yang
18. Curcio & Hasan
19. Fonseca & Gonzalez

۲۰ بخشنامه شماره مب/۲۸۲۳ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۰۵ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران؛

طبقه‌بندی دارای‌های مؤسسه‌های اعتباری و نحوه محاسبه ذخیره مطالبات مؤسسه‌های اعتباری.

21. Loan Charge off
22. Warfield & Linsmeier
23. Cheng, Liu & Schaefer
24. Meisel
25. Hamdi & Zarai
26. Abdul Rahman et at
27. Montenegro
28. Zahara & Veronica

29. Wafaretta & Restuningdiah
30. Padmantyo
31. Nurianah
32. Quttainah, Laing & Qiang
33. Sharia Supervisory Board (DPS)
34. Febriani
35. Quttainah, Song & Wu
36. Santoso, Sri & Putri
37. Hazera
38. Agarwal, Chomsisengphet & Liu
39. Asokan & Iftekhar
40. Chang, Shen & Fang
41. Azzali, Fornaciari & Mazza
42. FRS
43. Curcio & Hasan
44. Oosterbosch
45. Ozili
46. Mohd Haniff & Tze Kiat
47. Abnormal Loan loss Provisins (ALLP)
48. Small Positive Earnings (SMPOS)
49. Elnahass, Izzeldin & Steele
50. Incurred Loan Loss Model
51. Expected Loan Loss Model

۵۲. برای کسب اطلاعات بیشتر در ارتباط با دو مدل، به مقاله «اندازه‌گیری و گزارش ارزش تسهیلات اعطایی بانک‌ها» نوشته مقدسی و دیگران، فصلنامه پژوهش حسابداری، دوره ۸ شماره ۳، پاییز ۱۳۹۷ مراجعه شود.

53. Ozili Z & Thankom
54. Global Systemically-Important Banks (G-SIBs)
55. Ceccobelli & Giosi
56. Single Supervisory Mechanism (SSM)

کتابنامه

ابراهیمی کردلر، علی؛ و حسینی آذردریانی، الهام (۱۳۸۵). بررسی مدیریت سود در زمان عرضه اولیه سهام به عموم در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. فصلنامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۱۳(۳)، ۳-۲۴.

- اسدی، غلامحسین؛ و نایی، بهادر (۱۳۹۷). طراحی و تبیین مدل ارزیابی کیفیت ارقام تعهدی در بانک‌ها. فصلنامه دانش سرمایه‌گذاری، ۷(۲۸)، ۲۴۷-۲۶۴.
- اعتمادی، حسین؛ فرزانی، حجت‌اله؛ غلامی، حسن‌آباد، رضا؛ و ناظمی اردکانی، مهدی (۱۳۸۹). بررسی تأثیر ارزش‌های اخلاق شرکی بر درک مدیریت سود. فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، ۵(۳و۴).
- اعتمادی، حسین؛ و رحمانی، حلیمه (۱۳۸۸). بررسی تجربی اخلاق در مدیریت سود. فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، ۴(۳-۴)، ۷۹-۸۹.
- ایمنی، محسن؛ رهنمای رودپشتی، فریدون؛ و بنی‌مهد، بهمن (۱۳۹۸). رابطه دستکاری فعالیت‌های واقعی و مدیریت سود مبتنی بر ارقام تعهدی با استفاده از رویکرد سیستم معادلات بازگشتی. فصلنامه دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۸(۲۹)، ۱-۱۴.
- بدری، احمد؛ و زمان‌زاده، حمید (۱۳۹۶). تحلیل آثار ناترازی ترازنامه نظام بانکی بر متغیرهای پولی و راهکارهای تعدیل این ناترازی. فصلنامه پژوهش‌های پولی - بانکی، ۱۰(۳۴)، ۶۲۱-۶۵۴.
- بحری‌ثالث، جمال (۱۳۹۶). بررسی ارتباط بین خوش‌بینی مدیریت و هموارسازی سود در بانک‌های پذیرفته شده در بورس و فرابورس اوراق بهادر تهران. فصلنامه دانش سرمایه‌گذاری، ۶(۲۲)، ۱۷۹-۱۹۶.
- بنی‌مهد، بهمن؛ عربی، مهدی؛ و حسن‌پور، شیوا (۱۳۹۵). پژوهش‌های تجربی و روش‌شناسی در حسابداری. ایران: ترمه.
- پاک‌مرام، عسگر؛ فتحی‌عبدلهی، احمد؛ و تقی‌زاده، لطف‌اله (۱۳۹۴). تأثیر عقاید اسلامی بر مدیریت سود. دوفصلنامه تحقیقات مالی اسلامی، ۴(۲)، ۹۷-۱۳۲. DOI: 10.30497/IFR.2015.1728
- تقفی، علی؛ و بهارمقدم، مهدی (۱۳۷۸). محرک‌های مؤثر بر مدیریت سود. فصلنامه توسعه و سرمایه، ۱(۲)، ۱۰۳-۱۲۵.
- تقفی، علی؛ دامغانیان، جمال؛ سیاح، سجاد؛ و خضوعی، حسین (۱۳۹۶). الگوی جامع مدیریت ریسک اعتباری در نظام بانکداری ایران. فصلنامه دانش سرمایه‌گذاری، ۶(۲۴)، ۵۵-۸۲.
- حجازی، رضوان؛ آدم‌پیرا، سمیرا؛ و بهرامی زیارتی، مصطفی (۱۳۹۵). تشخیص مدیریت سود با استفاده از تغییرات در گردش دارایی و حاشیه سود. فصلنامه پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۸(۲۹)، ۷۳-۹۵.

- حساس‌یگانه، یحیی؛ کوهی، حسن؛ و عبدی، امیر (۱۳۹۵). عوامل مؤثر بر ناکارایی ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول بانک‌ها. *فصلنامه مطالعات مالی و بانکداری اسلامی*، ۲(۴)، ۹۳-۱۱۸.
- حسن‌زاده، شادی؛ و مشایخی، بیتا (۱۳۹۸). تبیین الگوی مفهومی چرایی و چگونگی مدیریت سود بانک‌ها؛ رویکرد نظریه زمینه‌ای. *فصلنامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۶(۳)، ۳۷۱-۳۹۲.
- خوش‌طینت، محسن؛ و خانی، عبدالله (۱۳۸۴). مدیریت سود و پاداش مدیران: مطالعه‌ای جهت شفاف‌سازی اطلاعات مالی. *فصلنامه مطالعات تجربی حسابداری مالی*، ۱(۳)، ۱۲۷-۱۵۴.
- سپاسی، سحر؛ و حسنی، حسن (۱۳۹۵). رابطه باورهای دینی مدیران با رفتار مدیریت سود. *دو فصلنامه حسابداری ارزشی و رفتاری*، ۱(۲)، ۱۷-۴۰.
- سلگی، محمد (۱۳۹۷). حاکمیت شرکتی و مدیریت ریسک: شواهدی از بانک‌های ایرانی. *فصلنامه پژوهش‌های پولی-بانکی*، ۱۱(۳۷)، ۴۶۷-۵۰۰.
- شهریاری، علیرضا (۱۳۸۹). فروش وثایق تملیکی ایزاری برای مدیریت سود در بانکها. *روزنامه دنیای اقتصاد*، شماره ۲۲۸۶.
- شیداییان، مهدی؛ دولو، مریم؛ و ورهرامی، ویدا (۱۳۹۷). اثر عوامل مالی داخلی و عوامل اقتصادی بر نقدینگی بانک‌های بورس اوراق بهادار و فرابورس ایران. *فصلنامه پژوهش‌های پولی-بانکی*، ۱۱(۳۷)، ۳۸۳-۴۱۲.
- صفرزاده، محمدحسین؛ و جعفری‌منش، ابراهیم (۱۳۹۸). نقش کیفیت ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول بانک‌های ایرانی در مواجهه با بحران‌های سیستم بانکی. *فصلنامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۶(۳)، ۴۳۵-۴۵۵.
- طرفی، شهرام (۱۳۹۹). بررسی نقش مدیریت سود در بانکداری اسلامی، دومین کنفرانس بین‌المللی مدیریت امور مالی، تجارت، بانک، اقتصاد و حسابداری، <https://civilica.com/doc/1022281>
- عبادی، روح‌اله؛ و حسین‌خانی، گلاره (۱۳۹۸). شناسایی و رتبه‌بندی منابع تملیکی (آزاد) در وصول مطالبات غیرجاری نظام بانکی با استفاده از مدل تصمیم‌گیری چندمعیاره، *دوفصلنامه تحقیقات مالی اسلامی*، ۲(۸)، ۴۰۹-۴۴۰. DOI: 10.30497/IFR.2019.2324

عرب‌صالحی، مهدی؛ باری، سمانه؛ و بهشور، اسحاق (۱۳۹۶). بحران مالی جهانی و مدیریت سود در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *فصلنامه پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی*، ۹(۳۶)، ۷۳-۸۷.

کامیابی، یحیی؛ و حسن نتاج‌کردی، محسن (۱۳۹۷). راهکارهای اسلامی برای مدیریت سود. *فصلنامه مطالعات حسابداری و حسابرسی*، ۷(۲۵)، ۷۱-۸۶.

مرادی، مهدی؛ شایان‌نظر، سعید؛ و مرندی، زکبه (۱۳۹۷). بررسی مقایسه‌ای مدیریت سود و نقدشوندگی سهام بین شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران. *فصلنامه دانش سرمایه‌گذاری*، ۷(۲۷)، ۱-۲۰.

موسوی، پریسا؛ یوسفی‌زنوز، رضا؛ و حسن‌پور، اکبر (۱۳۹۴). شناسایی ریسک‌های امنیت اطلاعات سازمانی با استفاده از روش دلفی فازی در صنعت بانکداری. *فصلنامه مدیریت فناوری اطلاعات*، ۱۷(۱)، ۱۶۳-۱۸۴.

نادی‌قمی، ولی؛ حاجی‌زاده، بهاره؛ و گمار، عباس (۱۳۹۶). بررسی تأثیر اهرم مالی و نقدینگی بر مدیریت سود و سرمایه بانک‌های تجاری ایران. *دوفصلنامه مطالعات مالی و بانکداری اسلامی*، ۳(۷۰۶)، ۱۳۱-۱۵۶.

نوروش، ایرج؛ سپاسی، سحر؛ و نیک‌بخت، محمدرضا (۱۳۸۴). بررسی مدیریت سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس تهران. *فصلنامه علوم اجتماعی و انسانی*، ۲۲(۸۶)، ۱۶۵-۱۷۷.

نوری‌بروجردی، پیمان؛ سوری، داود؛ و اشرف‌گنجوثی، محمدعلی (۱۳۹۲). مدیریت سود، ریسک سهام و نوسانات درآمد در بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. *فصلنامه مطالعات کمی در مدیریت*، ۴(۱۵)، ۱۶۵-۱۸۳.

نیک‌بخت، محمدرضا؛ قاسمی، علی؛ و ایمانی‌برندق، محمد (۱۳۹۹). تأثیر خطای پیش‌بینی سود مدیریت بر پایداری اجزای نقدی و تعهدی سود و ارزشیابی بیش از حد سهام. *فصلنامه پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی*، ۱۲(۴۶)، ۱-۲۶.

Abbas, A. (2018). Earnings Management in Banking Industry and its Impact on the firm Value. *AKRUAL: Journal Akuntansi*, 10(1), 69-84.

Abdul Rahman, R. (2012). *Religious Ethical Values and Earnings Quality: Some Evidence from Malaysia: a Thesis Presented in Partial Fulfilment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy in Accountancy at*

- Massey University, Albany, New Zealand (Doctoral Dissertation, Massey University).
- Agarwal, S., Chomsisengphet, S., Liu, C., & Rhee, S. G. (2007). Earnings Management Behaviors under Different Economic Environments: Evidence from Japanese Banks. *International Review of Economics & Finance*, 16(3), 429-443.
- Ahmed, A. S., Takeda, C., & Thomas, S. (1999). Bank Loan Loss Provisions: a Reexamination of Capital Management, Earnings Management and Signaling Effects. *Journal of Accounting and Economics*, 28(1), 1-25.
- Ajinkya, B., Bhojraj, S., & Sengupta, P. (2005). The Association between Outside Directors, Institutional Investors and the Properties of Management Earnings Forecasts. *Journal of Accounting Research*, 43(3), 343-376.
- Arab Salehi, M; Bari, S; & Behshur, I; (1396). Global Financial Crisis and Earnings Management in Companies Listed on the Tehran Stock Exchange. *Quarterly Journal of Financial Accounting and Auditing Research*, 9 (36), 73-87. (In Persian)
- Asadi, G, H; & Naibi, B; (1397). Designing and Explaining the Quality Assessment Model of Accruals in Banks. *Investment Knowledge Quarterly*, 7 (28), 247-264. (In Persian)
- Asokan, A., Iftekhar, H., & Cornelia, M. (2006). The Use of Loan Loss Provisions for Capital Management, Earnings Management and Signalling by Australian Banks. *Bank of Finland Research Discussion Papers* 23-49.
- Azzali, S., Fornaciari, L., & Mazza, T. (2014). Earnings Management in Bank Industry. *Economia Aziendale Online*-, 5(2), 99-110.
- Badri, A; & Zamanzadeh, H; (1396). Analysis of the Effects of the Imbalance of the Banking System on Monetary Variables and Strategies to Adjust this Imbalance. *Monetary-Banking Research Quarterly*, 10 (34), 621-654. (In Persian)
- Bahri Sales, J (1396). Investigating the Relationship between Management Optimism and Earnings Smoothing in Listed and Over-the-Counter Banks of Tehran Securities. *Investment Knowledge Quarterly*, 6 (22), 179-196. (In Persian)
- Bani Mahd, B; Arabic, M; & Hassanpour, S; (1395). Experimental Research and Methodology in Accounting. Iran: Cashmere. (In Persian)
- Beatty, A., Chamberlain, S. L., & Magliolo, J. (1995). Managing Financial Reports of Commercial Banks: The Influence of Taxes, Regulatory Capital, and Earnings. *Journal of Accounting Research*, 33(2), 231-261.
- Beatty, A. L., Ke, B., & Petroni, K. R. (2002). Earnings Management to Avoid Earnings Declines across Publicly and Privately Held Banks. *The Accounting Review*, 77(3), 547-570.

- Ceccobelli, G., & Giosi, A. (2019). Earnings Management Practices in the Banking Industry: The Role of Bank Regulation and Supervision. *Corporate Governance: Search for the Advanced Practices*, 193-214.
- Chang, R. D., Shen, W. H., & Fang, C. J. (2008). Discretionary Loan Loss Provisions and Earnings Management for the Banking Industry. *International Business & Economics Research Journal (IBER)*, 7(3).
- Cheng, C. A., Liu, C. S., & Schaefer, T. F. (1996). Earnings Permanence and the Incremental Information Content of Cash Flows from Operations. *Journal of Accounting Research*, 173-181.
- Cheng, Q., Warfield, T., & Ye, M. (2011). Equity Incentives and Earnings Management: Evidence from the Banking Industry. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 26(2), 317-349.
- Cohen, L. J., Cornett, M. M., Marcus, A. J., & Tehranian, H. (2014). Bank Earnings Management and Tail Risk During the Financial Crisis. *Journal of Money, Credit and Banking*, 46(1), 171-197.
- Collins, J., & Shackelford, D. J. Wahlen, (1995). Bank Differences in the Coordination of Regulatory Capital, Earnings and Taxes. *Journal of Accounting Research*, 33(2), 263-291.
- Cornett, M. M., McNutt, J. J., & Tehranian, H. (2009). Corporate Governance and Earnings Management at Large US Bank Holding Companies. *Journal of Corporate Finance*, 15(4), 412-430.
- Curcio, D., & Hasan, I. (2015). Earnings and Capital Management and Signaling: The Use of Loan-Loss Provisions by European Banks. *The European Journal of Finance*, 21(1), 26-50. <https://doi.org/10.1080/1351847X.2012.762408>
- Ebadi, R; & Hosseinkhani, G; (1398). Identification and Ranking of Proprietary (free) Resources in Collecting Non-current Receivables of the Banking System Using Multi-Criteria Decision-Making Model, *Bi-Quarterly Journal of Islamic Financial Research*, 8 (2), 409-440. (In Persian) DOI: 10.30497 / IFR.2019.2324
- Ebrahimi Kurdler, A; & Hassaneh Azardariani, E; (1385). Investigating Earnings Management at the Time of Initial Public Offering of Shares in Companies Listed on the Tehran Stock Exchange. *Quarterly Journal of Accounting and Auditing Reviews*, 13 (3), 3-24. (In Persian)
- Elias, R. Z. (2004). The Impact of Corporate Ethical Values on Perceptions of Earnings Management. *Journal of Managerial Auditing*, 19(1), 84-98.
- Elnahass, M., Izzeldin, M., & Steele, G. (2018). Capital and Earnings Management: Evidence from Alternative Banking Business Models. *The International Journal of Accounting*, 53(1), 20-32.
- Etemadi, H; Farzani, H; Gholami Hassanabad, R; & Nazemi Ardakani, M (1389). Investigating the Effect of Corporate Ethics Values on Understanding Profit Management. *Journal of Ethics in Science and Technology*, 5 (3 and 4). (In Persian)

- Etemadi, H; & Rahmani, H; (1388). Empirical Study of Ethics in Profit Management. *Journal of Ethics in Science and Technology*, 4 (3-4), 79-89. (In Persian)
- Febriani, R. N. (2014). Analisis Pengaruh Struktur Modal Terhadap Kinerja Keuangan Pada Bank Umum Syariah Di Indonesia. Skripsi. Universitas Sebelas Maret. Surakarta. Indonesia.
- Fonseca, A.R., & Gonzalez, F. (2008). Cross-country Determinants of Bank Income Smoothing by Managing Loan-Loss Provisions. *Journal of Banking and Finance*, 32(2), 217-228. <https://doi.org/10.1016/j.jbankfin.2007.02.012>
- Gebhardt, G., & Novotny-Farkas, Z. (2011). The Effects of IFRS Adoption on the Financial Reporting Quality of European Banks. *Journal of Business Finance and Accounting*, 38(3-4), 289-333.
- Godfrey, J. M., & Jones, K. L. (1999). Political Cost Influences on Income Smoothing via Extraordinary Item Classification. *Accounting & Finance*, 39(3), 229-253.
- Greenwalt, M.B., & Sinkey, F.Jr. (1988). Bank Loan-Loss Provisions and the Income-Smoothing Hypothesis: An Empirical Analysis, 1976-1984. *Journal of Financial Services Research*, 1(4), 301-318.
- Hassanzadeh, S; & Mashayekhi, B; (1398). Explain the Conceptual Model of why and How to Manage Banks' Profits; Contextual Theory Approach. *Journal of Accounting and Auditing Reviews*, 26 (3), 371-392. (In Persian)
- Hassas, Y; Koochi, H; & Abdi, A; (2015). Factors Affecting the Inefficiency of Storing Doubtful Receivables of Banks. *Quarterly Journal of Islamic Financial Studies and Banking*, 2 (4), 93-118. (In Persian)
- Hamdi, F. M., & Zarai, M. A. (2012). Earnings Management to Avoid Earnings Decreases and Losses: Empirical Evidence from Islamic Banking Industry. *Research Journal of Finance and Accounting*, 3(3), 88-107.
- Hazera, A. (2005). Bank Earnings Management in Emerging Market Economies: The Case of Mexico. *Advances in International Accounting*, 18, 73-95.
- Hejazi, R; Adampira, S; & Bahrami Ziarati, M; (2015). Recognize Earnings Management Using Changes in Asset Turnover and Earnings Margins. *Quarterly Journal of Financial Accounting and Auditing Research*, 8 (29), 73-95. (In Persian)
- Hughes, P. J., & Schwartz, E. S. (1988). The LIFO/FIFO Choice: An Asymmetric Information Approach. *Journal of Accounting Research*, 41-58.
- Imeni, M; Roodpashti, F; & Bani Mahd, B; (1398). Relationship between Real Activity Manipulation and Accrual-Based Earnings Management Using the Recursive Equation System Approach. *Journal of Management Accounting and Auditing Knowledge*, 8 (29), 1-14. (In Persian)

- Kamyabi, Y; & Hassan Netajkordi, M; (1397). Islamic Solutions for Profit Management. *Journal of Accounting and Auditing Studies*, (7) 25, 71-86. (In Persian)
- Kanagaretnam, K., Lobo, G. J., & Mathieu, R. (2003). Managerial Incentives for Income Smoothing Through Bank Loan Loss Provisions. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 20(1), 63-80.
- Kanagaretnam, K., Lobo, G. J., & YANG, D. H. (2004). Joint Tests of Signaling and Income Smoothing Through Bank Loan Loss Provisions. *Contemporary Accounting Research*, 21(4), 843-884.
- Kanagaretnam, K., Lim, C. Y., & Lobo, G. J. (2014). Effects of International Institutional Factors on Earnings Quality of Banks. *Journal of Banking & Finance*, 39, 87-106.
- Khotinat, H; & Khani, A; (1384). Managers' Profit and Reward Management: A Study to Clarify Financial Information. *Journal of Experimental Studies in Financial Accounting*, 1 (3), 127-154. (In Persian)
- Kwak, W., Lee, H. Y., & Eldridge, S. W. (2009). Earnings Management by Japanese Bank Managers Using Discretionary Loan Loss Provisions. *Review of Pacific Basin Financial Markets and Policies*, 12(01), 1-26.
- Laeven, L., & Majnoni, G. (2003). Loan Loss Provisioning and Economic Slowdowns: too Much, too late?. *Journal of Financial Intermediation*, 12(2), 178-197.
- Matsunaga, S. R., & Park, C. W. (2001). The Effect of Missing a Quarterly Earnings Benchmark on the CEO's Annual Bonus. *The Accounting Review*, 76(3), 313-332.
- Meisel, S. I. (2013). Detecting Earnings Management in Bank Merger Targets Using an Industry Specific Model. *Southern Business Review*, 38(1), 1-20.
- Mohd Haniff, Z., & Tze Kiat, L. (2018). Earnings Management in Financial Institutions: A Comparative Study of Islamic Banks and Conventional Banks in Emerging Markets. *Journal of Pacific-Basin Finance*, 62, 101044.
- Montenegro, T. M. (2017). Religiosity and Corporate Financial Reporting: Evidence from a European Country. *Journal of Management, Spirituality & Religion*, 14(1), 48-80.
- Moradi, M; Shayan Nazar, S; & Marandi, Z; (1397). Comparative Study of Earnings Management and Stock Liquidity between Companies Listed on the Tehran Stock Exchange and OTC. *Quarterly Investment Knowledge*, 7 (27), 1-20. (In Persian)
- Mousavi, P; Yousefiznoz, R; & Hassanpour, A; (1394). Identify Organizational Information Security Risks Using the Fuzzy Delphi Method in the Banking Industry. *Quarterly Information Technology Management*, 7 (1), 163-184. (In Persian)

- Moyer, S. E. (1990). Capital Adequacy Ratio Regulations and Accounting Choices in Commercial Banks. *Journal of Accounting and Economics*, 13(2), 123-154.
- Nadi Ghomi, V; Hajizadeh, B; & Gomar, A; (1396). Investigating the Effect of Financial Leverage and Liquidity on Earnings and Capital Management of Iranian Commercial Banks. *Bi-Quarterly Journal of Islamic Financial Studies and Banking*, 3 (6 and 7), 136-131. (In Persian)
- Nikbakht, M, R; Ghasemi, A; & Imani Barandaq, M; (1399). The Effect of Management Earnings Forecast Error on the Sability of Cash and Accrual Components of Earnings and Overvaluation of Stocks. *Quarterly Journal of Sense Research*. (In Persian)
- Noroush, I; Shokri, S; & Nikbakht, M, R; (1384). Investigating Earnings Management in Companies Listed on the Tehran Stock Exchange. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 22 (86), 165-177. (In Persian)
- Normala Sheikh Obid, S., & Demikha, L (2011), "Earnings Management: Islamic Perspective", *Asia Pacific Journal of Accounting and Finance*, 2(1), 77-89.
- Nouri Boroujerdi, P; Sori, Dawod; & Ashraf Ganjoui, M, A; (1392). Management of Earnings, Stock Risk and Income Fluctuations in Banks Listed on the Tehran Stock Exchange. *Quarterly Journal of Quantitative Studies in Management*, 4 (15), 165-183. (In Persian)
- Nurianah, N. (2019). What is Earning Management in Sharia Bank Lower than Conventional Bank?. *Journal of Islamic Accounting and Finance Research*, 1(1), 97-118.
- Obid, S. N. S., & Demikha, L. (2011). Earnings Management: Islamic Perspective. *Asia Pacific Journal of Accounting and Finance*, 2(1), 77-89.
- Oosterbosch, R.V. (2015). *Earnings Management in the Banking Industry. The Consequences of IFRS Implementation on Discretionary use of Loan Loss Provisions*. Erasmus University, Rotterdam.
- Othman, H. B., & Mersni, H. (2014). The Use of Discretionary Loan Loss Provisions by Islamic Banks and Conventional Banks in the Middle East Region: A Comparative Study. *Studies in Economics and Finance*.
- Ozili, P. K. (2015). Loan Loss Provisioning, Income Smoothing, Signaling, Capital Management and Procyclicality: Does IFRS Matter? Empirical Evidence from Nigeria. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(2), 224-232.
- Ozili, P.K., & Thankom, A. (2018). Income Smoothing among European Systemic and Non-Systemic Banks. *The British Accounting Review*. DOI: 10.1016/j.bar.2018.03.001.
- Öztürk Kılıç, E., Acar, G., & Coşkun, A. (2014). Detecting Earnings Management Practices in Banks: Evidence from Turkey. *European Journal of Economic and Political Studies*, 7, 21-36.

- Padmanty, S. (2011). Analisis Manajemen Laba Pada Laporan Keuangan Perbankan Syariah (Studi Pada Bank Syariah Mandiri Dan Bank Muamalat Indonesia). *Benefit: Jurnal Manajemen dan Bisnis*, 14(2), 46-70.
- Pak-maram, Asgar; Fathi Abdolahi, A; & Taghizadeh, L; (1394). The Effect of Islamic Beliefs on Profit Management. *Bi-Quarterly Journal of Islamic Financial Research*, 4 (2), 97-132. (In Persian) DOI: 10.30497 / IFR.2015.1728
- Parfet, W. U. (2000). Accounting Subjectivity and Earnings Management: A Preparer Perspective. *Accounting Horizons*, 14(4), 481-488.
- Quttainah, M. A., Song, L., & Wu, Q. (2011). Do Islamic Banks Employ Less Earnings Management?. *Journal of International Financial Management & Accounting*, 24(3), 203-233.
- Quttainah, M. A., Song, L., & Wu, Q. (2013). Do Islamic Banks Employ Less Earnings Management?. *Journal of International Financial Management & Accounting*, 24(3), 203-233.
- Rahman, U. M. A., Dowds, J., & Cahan, S. F. (2005). Earnings Management Practices among Muslim and Non-Muslim Managers in Malaysia. *International Journal of Economics, Management and Accounting*, 13(2).
- Romanus, R. N., Maher, J. J., & Fleming, D. M. (2008). Auditor Industry Specialization, Auditor Changes, and Accounting Restatements. *Accounting Horizons*, 22(4), 389-413.
- Ronen, J., & Yaari, V. (2008). Earnings Management Insights in Theory, Practice and Research.
- Safarzadeh, M, H; & Jafari Manesh, I; (1398). The Role of the Quality of Storage of Doubtful Receivables of Iranian Banks in the Face of Banking System Crises. *Journal of Accounting and Auditing Reviews*, 26 (3), 435-455. (In Persian)
- Saghafi, A; & Bahar Moghaddam, M; (1378). Incentives Affecting Profit Management. *Quarterly Journal of Development and Capital*, 1 (2), 103-125. (In Persian)
- Saghafi, A; Damghanian, J; Sayah, S; & Khazouei, H, (1396). Comprehensive Model of Credit Risk Management in the Iranian Banking System. *Investment Knowledge Quarterly*, 6 (24), 55-82. (In Persian)
- Santoso, A. L., Sri, M., & Putri, N. (2014). Islamic Ethics and Earning Quality. *Research Paper. Universitas Sebelas Maret. Surakarta. Indonesia*.
- Saringat, S. M., Haron, R., & Tahir, H. H. M. (2013). Income Smoothing and Islam: an Evidence from Malaysian Shariah Compliant Companies. *International Journal of Social Science and Humanity*, 3(2), 160-162. <https://doi.org/10.7763/ijssh.2013.v3.218>
- Seçme, N. Y., Bayrakdaroğlu, A., & Kahraman, C. (2009). Fuzzy Performance Evaluation in Turkish Banking Sector Using Analytic Hierarchy Process and TOPSIS. *Expert Systems with Applications*, 36(9), 11699-11709.

- Shahriari, A, R; (1389). Sale of Proprietary Securities is a Tool for Managing Profits in Banks. *World Economy Newspaper*, No. 2286. (In Persian)
- Shen, C. H., & Chih, H. L. (2005). Investor Protection, Prospect Theory, and Earnings Management: An International Comparison of the Banking Industry. *Journal of Banking & Finance*, 29(10), 2675-2697.
- Sheydaeyan, M; Doloo, M; & Varhrami, V; (1397). The Effect of Domestic Financial Factors and Economic Factors on the Liquidity of Iranian Stock Exchange and OTC Banks. *Quarterly Monetary-Banking Research*, 11 (37), 383-412. (In Persian)
- Shokri, Sahar; & Hassani, H. (1395). The Relationship between Managers' Religious Beliefs and Profit Management Behavior. *Bi Quarterly Journal of Value and Behavioral Accounting*, 1 (2), 17-40. (In Persian)
- Solgi, M; (1397). Corporate Governance and Risk Management: Evidence from Iranian Banks. *Quarterly Monetary-Banking Research*, 11 (37), 467-500. (In Persian)
- Surifah. (2014). Expropriation Risk through Real Earnings Management on Islamic Banking. *Indonesian Capital Market Review*, 7(2), 74-91. <https://doi.org/10.21002/icmr.v7i2.5137>
- Tarfi, S; (1399), Investigating the Role of Profit Management in Islamic Banking, 2nd International Conference on Financial Management, Trade, Banking, Economics and Accounting. (In Persian)
- Wafaretta, V., & Restuningdiah, N. Jurnal Akuntansi Aktual. *Jurnal Akuntansi Aktual*, 7(2), 91-106.
- Warfield, T. D., & Linsmeier, T. J. (1992). Tax Planning, Earnings Management, and the Differential Information Content of Bank Earnings Components. *Accounting Review*, 546-562.
- Zahara, Z., & Sylvia, V. S. (2009). Pengaruh Rasio Camel Terhadap Praktik Manajemen Laba di Bank Syariah. *The Indonesian Journal of Accounting Research*, 12(2).
- Zoubi, T. A., & Al-Khazali, O. (2007). Empirical Testing of the Loss Provisions of Banks in the GCC Region. *Managerial Finance*, 33(7), 500-511.